

Ильэс къэс нахьыбэ мэхъух

Адыгэ Республикэм ичылпэ зэфэшъафхэм зашызыгъэпсэфырэ туристхэм япчъагъэ мы аужырэ ильэсхэм хэпшыкIэу хэхъуагъ. Анахъэу ахэр къызыдакIохэрэр МыекIопэ районым икыушъхьэхэр арых.

АР-м туризмэмрэ курортхэмрэкIэ и Комитет къызэритырэмкIэ, 2012-рэ ильэсым имэзыхым республикэм къэкIогъэ туристхэм япчъагъэ, блэкIыгъэ ильэсым мыщ фэдэ иуахътэ егъэпшагъэмэ, процент 13-кIэ нахьыбэ хьугъэ. Шылэ мазэм къышгъэжъагъэу мэкуогъум нэс нэбгырэ мин 83-мэ Адыгеим зыщагъэпсэфыгъ, 2011-рэ ильэсым имэзых а пчъагъэр нэбгырэ мин 76-м тIэкIу къехъуштыгъ.

Зэфэхьысыжъхэм къызэрагъэлагъорэмкIэ, хьакIэу таджэ къахIохэрэм янахьыбэр Краснодар ыкIи Ставрополь крайхэм, Ростов хэкум, Москва къарэкIых. Мыщ зэрэщырэхъатым, тичIыопс, тикъушъхьэхэм ядэхъагъэ узIэпищэу зэрэщытым, нэмыкI лъэныкъохэм къахэкIыкIэ хьакIэхэм республикэр къыхахы.

Къыхэгъэщыгъэн фае федеральнэ ыкIи республикэ программэу шыIэхэм яшIуагъэкIэ туристхэр нахьыбэу къызыдакIохэрэ МыекIопэ районым мы аужырэ ильэсхэм гъэхъэгъэ гъэнэфагъэхэр ышIынхэ зэрильэкIыгъэр. Туризмэм ипсэуалъэхэм якIурэ гъогухэр ыкIи лъэмыджхэр зэтырагъэпсыхьэх, хьакIэхэр къашIых, гъэстыныпхьэ шхъуантIэр, псыр арашIалэ. Республикэм иэкономикэ хэхъоныгъэхэр ышIынхэм фэшI мы муниципальнэ образованием АР-м и Правительствэ, субъектым шыпсэурэ цыфхэр бэкIэ щэгугъых. Шыпкъэ, дунэе курортэу шыIэхэм ялгытыгъэмэ, тэ тигъэпсэфыпIэ чIыпIэхэр икыу фэдизэу зэтэгъэпсыхьагъэхэп, цыфхэм, хьакIэхэм яфэIо-фашIэхэр IэкIыбым зэрэшагъэцакIэхэрэм шыси тепхын фае.

Джащ фэдэу туристическэ кластерым ипроект шыIэныгъэм шыпхырышыгъэным мэхъанэшхо зэриIэр къыдалыгъэзэ, республикэм ипашэхэм джырэ уахътэ Iофтхьэбзэ

гъэнэфагъэхэр зэхашэх. Федеральнэ гупчэм къытIупшырэ ахъщэм дакIоу Адыгеим ибюджет къыхахыгъэ мылькुरи программэм изэшIохын

пIуагъахьэ. Ильэс пчъагъэхэм ателгытэгъэ проектыр гъэцIагъэ зыхьукIэ, туристэу тиреспубликэ къахIохэрэм япчъагъэ зэхашIэу хэхъошт, эко-

номикэм зыкIыIэтышт, анахь шхъалэр IофшIэпIэ чIыпIа-кIэхэр къызэрэзIуахыштхэр ары.

ТХЪАРКЪОХЪО
Адам.

Адыгэ Республикэм и Къэралыгъо Совет — Хасэм

ЗипсауныгъэкIэ шыкIагъэ зилэ кIэлэцIыкIухэм консультативнэ-диагностическэ, психологэ-педагогическэ, медикэ-социальнэ IэпыIэгъу дэгъу зэрарагъэготырэм фэшI Адыгэ Республикэм и Къэралыгъо Совет — Хасэм и Щытху тхылъ афагъэшъошагъ Адыгэ Республикэм икъэралыгъо бюджет учреждениеу «Диагностикэмрэ консультационеркIэ Гупчэм» иIо-фышIэхэм.

Унэгъо ныбжыкIэхэм сертификатхэр аратыгъэх

БэмышIэу Адыгэкъалэ шIум, дэхагъэм, гушIуагъом афэгъэхьыгъэ цыфзэхэхэе гъэшIэгъон шылагъ. ЗэлукIэр зыщыкIошт актовэ залыр зэлэхыгъ, нэфын, гуIэтыпI. ТисэмэгубгъукIэ шызэготхэ пхъэнтIэкIухэм бзыльфыгъэ ыкIи кIэлэ ныбжыкIэхэр нэгущIохэу, гъэкIэрэклагъэхэу ащызэгосых. Тхьаматэхэр зыкIэрысыштхэ столыми къэгъэгъэ Iэрамхэр ащызэгъолых. МыдыкIэ залым чIэсых къэлэ администрацием иIофышIэхэу къырагъэблэгъагъэхэри.

— Ныбджэгъу лъапIэхэр, — зэлукIэр къызэлIуихызы къыIуагъ къалэм имэрэу Хьатэгъу Налбий. — Непэ тызфызэрэугъоигъэр гушIогъо Iоф. Унагъо зэдэ-зышIэнэу езыгъэжъэгъэ ныбжыкIэхэм псэупIэ тэрэхэр ялэхэ шыгъэным фэгъэхьыгъэ федеральнэ программэ гъэнэфагъэ зэрэщыIэр зэкIэми ашIэ. Ар шыIэныгъэм шыгъэцIэгъэным тэри ильэс къэс тилахышIу хэтэшIыхьэ. Ащ фэшыхьат гъэрэклорэ ащ ыпэрэ ильэсымрэ

унэхэр ращэфынхэу унэгъо ныбжыкIышIымэ IэпыIэгъу тазэрэфэхъугъэр.

Джащ фэдэ Iоф шIагъу непи тызфызэрэугъоигъэр. ПсэумкIи тикъалэ, Хьалъэкъуае, къутырэу Псэкупсэ ащыпсэухэрэ унэгъо ныбжыкIэхэу псэупIэ тэрэхэр къызIэклэзгъахьэхэ зышIоигъохэу лъэлIу тхылъхэр къэзытыгъэхэр учет тшIыгъэх — ахэр унэгъо 59-рэ мэхъух. ЗэкIэми а зы уахъгэм ялэлIухэр афэдгъэцIэшъуцгъэп. Ау щэч зыхэмылгыр

ильэс зэкIэлъыкIохэм тиунэгъо ныбжыкIэхэм унэ тэрэхэр ялэхэ зэрэтшIыштхэр ары. Ащ фэшыхьат непэ унэгъо ныбжыкIитфымэ унэхэр зэрэщэфышт мылькору ежъхэм агъэхъазыргъэм хагъэхъонэу сомэ минишгъэ заулэхэр зэрытхэ сертификатхэр зэрэтыштхэр. А мылькур федеральнэ, республикэ ыкIи тикъэлэ бюджетхэм къахэкIыгъ. Тибюджет кыкIыгъэу хэдгъэхъуагъэр сомэ миллионрэ мини 110-рэ.

Ащ ыуж Хьатэгъу Налбийрэ ащ игуадзэу Кушъу Славикрэ зигушIогъошхо унэгъо ныбжыкIэхэр къыдащхэмэ, псауныгъэ пытэ ялэнэу, псэупIэ дэгъухэр янасып къыхьынхэу афэлъа-лохэзэ, сертификатхэмрэ къэгъэгъэ Iэрамхэмрэ аратыгъэх.

Апэу зыфэгъушIуагъэхэр Бэрэ-тэрэ Свет. Ащ сабыитIу иI. Сертификатэу ратыгъэмкIэ сомэ мин

515-рэ къыфатIупшыгъ. Шхъа-щэкъо Дамиррэ Светэрэ кIэлитIу зэдэпIу. Сомэ мин 686-рэ зэрыт сертификатыр ахэм аратыгъ. Пэнэшгъу Юрэрэ Светэрэ ыкIи БатIыжэ Алырэ Зоерэ сабыитIу-рытIу апIу. Мыхэм ясертификатхэми аратыр сомэ мин 686-рэ зырыз. Бэгъушгъэ Заремэ зы лъфыгъэ иI, сомэ мин 406-рэ къыратышт.

Унэгъо ныбжыкIэхэу сертификатхэр зэратыгъэхэм ацIэкIэ зэлукIэм псэлгъэ кIэкI къышIыгъ БатIыжэ Зое. Ащ къалэм имэрэу Хьатэгъу Налбий къазэрэфэгумэкIыгъэм, ящылэкIэ-псэукIэ нахьышIу зэришIышттым ренэу зэрэпылтым афэшI «тхьа-уегъэпсэу» къыриIуагъ, ишIу-шIагъэ зэрэщымыгъушIэщтыр къыхигъэщыгъ.

Къыхэдгъэхъожьы тшIоигъор кIэлабэ зилэхэ, унэгъо ныбжыкIэхэу унэхэр зышIыхэ зышIо-игъохэ унэгъо 30-мэ унэхэр арашIыхъанэу халIэхэр араты-гъэхэу Хьатэгъу Налбий къызэ-риIуагъэр ары.

НЭХЭЕ Рэмзан.

Нэбгыри 109-мэ афагъэшъошагъ

Адыгэ Республикэм ИошлэнымкIэ ыкIи социальнэ хэхьоныгъэмкIэ и Министерствэ щызэхэщэгъэ комиссиеу «Иошлэным и ветеран» зыфиорэ цIэр афэгъэ-шъошэгъэным фэгъэзагъэм зичэзы зэхэсыгъэ бэмьшIэу илагъ. Мы коммиссием хэхьэ ыпшъэкIэ зигугъу къэтшыгъэ министерствэм, финансхэмкIэ Министерствэм, АР-м и Лышхьэ ыкIи министрэхэм я Кабинет я Администрации, ветеранхэм я республикэ Совет, АР-м ипрофсоюзхэм я Федерация ялыкIохэр.

Адыгэ Республикэм ИошлэнымкIэ ыкIи социальнэ хэхьоныгъэмкIэ и Министерствэ ипресс-кыулыкъу тызэрэщигъэ-гъогагъэмкIэ, коммиссием изичэ-зыу зэхэсыгъэ нэбгыри 187-мэ ятхылтхэр къырахыллэгъагъэх «Иошлэным и ветеран» зыфиорэ цIэр къафагъэшъошэным кыкIэлъэIухэу. Ахэм экIэми ядокументхэр зауплъэкIухэм ыуж а щытхьуцIэр республикэм щыпсэурэ нэбгыри 109-мэ афагъэшъошагъ. Мы цIэр амыхьэу, ау ар зыфагъэшъошагъэ-

хэм фэгъэкIотэныгъэу афашIы-хэрэм афэдэхэр яIэхэу нэбгы-рэ 58-рэ къыхахыгъ (ильэс 40 ыкIи ащ нахьыбэрэ Иоф зышIа-гъэхэр). Нэбгырэ 20-мэ ялгъэу афагъэцIагъэп, ятхылтхэр экIагъэкIожьыгъэх, ахэр рес-публикэм щаштэгъэ нормативнэ актхэм зэрадимыштэхэрэм кыыхэкIэу.

Ильэсэу тызхэтыр къызиыха-гъэм къышчыублагъэу мы комис-сием нэбгырэ 1037-мэ ятхылтхэр къырахыллагъэх. Пресс-кыулыкъум къытырэ пчъагъэхэм

къызэрагъэлтагъорэмкIэ, «Иош-лэным и ветеран» зыфиорэ цIэр ахэм ащыщ нэбгырэ 569-мэ афагъэшъошагъ, нэбгы-рэ 411-р фэгъэкIотэныгъэу яIэ-хэмкIэ Иошлэным и ветеранхэм арагъэпшагъэх, 57-мэ ятхылтхэр экIагъэкIожьыгъэх.

Къыхэгъэщыгъэн фае мы ку-пым хахьэхэрэм социальнэ IэпыIэгъоу аратырэм пэIухьэрэ ахьщэр республикэ бюджетым къызэрэхахырэр.

ЖАКIЭМЫКЪО
Аминэт.

Судым зэхифышт

Суд приставхэм я Федеральнэ кыулыкъу и ГъэIорышIаплэу Адыгэ Республикэм шыIэм и Мыекъопэ къэлэ отдел исуд приставэу Иоф зышIэщыгъэ бзыльтыгъэ горэм бздэжэшIагъэ зэрэзэрихьагъэм (имые ахьщэр ыштагъ ыкIи ыгъэфедагъ) епхыгъэ уголовнэ Иофыр прокуратурэм зэхифыгъ ыкIи ащ судыр хэплъэнэу мы мафэхэм фигъэхьыгъ.

Суд приставхэм я Федеральнэ кыулыкъу и ГъэIорышIаплэу АР-м шыIэм коррупцием пэшIуекIогъэнымкIэ иотдел ары мы бздэжэшIагъэр къыхэзыгъэщыгъэр.

МВД-м къеты

Пенсионеркэр агъэпцIагъ

Адыгэ Республикэм хэгъэгу IоцI ИофхэмкIэ и Ми-нистерствэ къызэритырэмкIэ, бздзогъум и 30-м къышгъэжъагъэу шышхьэлум и 5-м нэс респуб-ликэм бздэжэшIагъэ 82-рэ щызэрахьагъ. Ахэр хьункIэн бздэжэшIагъэу 3, тыгъуагъэхэу 30, гъэпцIагъэ зыхэлъ бздэжэшIагъэи 3, машинэр ра-фыжъагъэу 3, экономикэм ыльэныкъокIэ бздэжэшIагъэ 11, нэмыкIхэри. Законыр зыукъо-гъэ нэбгырэ 66-рэ правэухъумэкIо органхэм агъэ-унэфыгъ, бздэжэшIагъэу зэхафыгъэр процент 89-м ехъу.

БлэкIыгъэ тхъемафэм республикэм игъогухэм хьугъэ-шIагъэи 3 къатехъухьагъ, нэбгыри 3-мэ шъобжхэр хахыгъэх. Ешъуагъэу рулым кIэрысхэу водителъ 77-рэ ГИБДД-м икыулыкъушIэхэм къау-бытыгъ.

Ильэс пчъагъэм къыкIоцI федеральнэ розыскым шыIэгъэ бздэжашIэр мы мафэхэм республикэм иполицейскэхэм къа-убытыгъ. Оперативникхэм зэрагъэунэфыгъэмкIэ, IэкIыб къэралыгъоу Узбекистан шыщ хьулыфыгъэм гъусэхэр илэхэу, 2001-рэ ильэсым, АР-м и Красногвардейскэ район ит мэкъу-мэщ предприятие горэм дэлъ продукцияер датыгъукIыгъагъ. ЗэрагъэунэфыгъэмкIэ, бздэжашIэхэм анэгухэр ихьуагъэ-хэу чэщым мы чыплэм къекIугъэх, къэрэгъулэр экIоцIапхи, мэкъумэщ продукциие тонни 2-м ехъу датыгъукIыгъ. Узбеки-стан къыкIыгъэ хьулыфыгъэр иавтомобилэу «Москвичым» исэу атыгъугъэр ядэжъ ышагъ, игъусагъэхэр джыри зэ ты-гъонхэу загъэхъазырыгъэу ащ ежэщыгъэх.

Ау а уахьтэм къэрэгъулэм зыкытIэтэжъын ыльтэкIыгъ ыкIи бырсыр къыIэтыгъ. БздэжашIэхэр ащ ыгъэщынэхи, атыгъунэу агъэхъазырыгъэри къычIадзыгъыи, клатхъужьыгъ.

ПравэухъумэкIо органхэм ахэр агъэунэфыгъэх ыкIи къа-убытыгъэх, хьапс атыралъхьы бэмьшIэу къычIэкIыжъыгъэх. Ау бздэжэшIэ купым хэтыгъэ яцэнэрэ хьулыфыгъэм зигъэ-былтыжъын ыльтэкIыгъагъ ыкIи федеральнэ розыскым ра-тыгъагъ. Ильэс пчъагъэм къыкIоцI ар зыдэщыIэр оператив-никхэм агъэунэфын алгъэкIыгъэп. Зыщыщ къэралыгъоу Уз-бекистан зыщигъэбылтыштыгъэу нэужым къычIэкIыгъ.

БздэжашIэр Адыгеим къызэрэкIоштым епхыгъэ къэбар бэмьшIэу республикэм иполицейскэхэм къалэкIэхьагъ. Опе-ративнэ Иофтхъабзэу ахэм зэхащагъэхэм яшIуагъэкIэ, зызыгъэ-былтыштыгъэр къаубытын алгъэкIыгъ. Ильэс 35-рэ зыныбжъ хьулыфыгъэр ышIагъэм еуцолIэжъыгъ, Иофыр зэхафы.

Бздзогъум и 30-м сыхьатыр 11.00-м адэжъ Мыекъопэ районым ит станицэу Севастопольскэм шыпсэурэ пенсионер-кэу ильэс 82-рэ зыныбжъым дэжъ автомобилэу ВАЗ-2106-р къыIухьагъ. Ащ къыкIыгъэ «хьакIэхэм» шъоу ащэу къы-ралуагъ ыкIи ар ышъэфынэу зыкъыфагъэзагъ. Зыныбжъ хэ-кIогагъэм хъарамыгъэ гори ыгу имыльэу ыдэжъ къэкIогъэ бзыльтыфыгъитIур иунэ ришагъэх. Хьулыфыгъэу рулым кIэры-сыгъэр урамым къытенагъ.

Шъоуу къыфащагъэр пенсионеркэм ышъэфыгъ ыкIи ащ тефэрэ ахьщэр аритыгъ. Ахьщэр къызыдыхыгъэ чыплэри ымышIэрэ нэбгыритIум аригъэлэгъугъ.

Бысымым шъоуу ышъэфыгъэм илэшIугъэ ыуплэкIунэу бздэжашIэхэм къыралуагъ. Ащ гъэпцIагъэ зэрэхэлъыр къы-гурымыIоу пенсионеркэм шхалIэм джэмышхъ къырихынэу кIуагъэ. А уахьтэм пенсионеркэм сомэ мин 58-рэ шIуа-тыгъугъ.

БздэжашIэхэр иунэ зылокIыжъхэ нэужыр ары ныIэп иахьщэ зэрэшIокIодыгъэр ньюм къызыгурылуагъэр, полициеми а къэбарыр лъыгъэлэсыгъ. Ащ къызэрилуагъэмкIэ, къэзы-гъэпцIагъэхэр ятеплэкIэ цыганхэм афэдэх. Мы уахьтэм уго-ловнэ Иоф къызэIуахыгъ, уплэкIунхэр макIох.

ПЕНСИЕХЭМКIЭ ФОНДЫМ ШЪУЩЕГЪЭГЪУАЗЭ

Миллиониим ехъу аратыжъыгъ

Федеральнэ законхэу «Урысые Федерацием ИошлэнымкIэ ипен-сиехэм ахьщэ зыщызэIуагъэ-кIэрэ Iахъэу яIэм мылкъу пэлу-гъэхьэгъэным фэшI ар инвести-циехэм ахэгъэхьагъэным ехьы-ллагъ» зыфилоу номерэу 111-ФЗ зытэтэу 2002-рэ ильэсым бздзо-гъум и 24-м къыдэкIыгъэр, «ПенсиехэмкIэ мыкъэралыгъо фондхэм яхьыллагъ» зыфилоу номерэу 75-ФЗ зытэтэу 1998-рэ ильэсым жьоныгъуакIэм и 7-м къыдэкIыгъэр гъэцIэкIажьыгъэнхэ гухэлтым фэшI ПФР-м и Ады-гэ республикэ Къутамэрэ ащ ичIыплэ органхэмрэ страховать ашыгъэ цIыфхэу Иошлэ-нымкIэ пенсиехэм мылкъу зыщызэIуагъэкIэрэ Iахъэу яIэр къызэIухыгъэным ифитыныгъэ зилэхэм къатырэ лгъэу тхылтхэр алахы, Иоф адашIэ. Ащ имы-закъоу, цIыфхэм къагурагъало аныбжъ къэсэу пенсием зыкIо-хэкIэ пенсиуе къаратыштыр зы-фэзизыштыр ИошIаплэм афиты-рэ страховой тынхэм ямызакъоу, зэуагъэкIэгъэ мылкъур Iушыгъэ хэлъэу ежъхэм зэрагъэIорышIэ-рэми бэкIэ зэрелъытыгъэр.

Аужырэ ильэсхэм Адыгэ Рес-публикэм страховать ашыгъэхэу щыпсэухэрэм ИошлэнымкIэ

пенсиехэм страховой Iахъэу яIэр къызэIухыгъэнымкIэ фиты-ныгъэу яIэхэр гъэцIэкIажьы-гъэнхэм ехьылIэгъэ заявление 2963-рэ алахыгъ.

Урысые Федерацием и Прави-тельствэ 2007-рэ ильэсым шэ-кIогъум и 3-м номерэу 741-рэ зытэтэу къыдигъэкIыгъэ унашъоу пенсиехэм апае страховой Iахьыр зэIузыгъакIэщтыгъэ цIыфэу зи-дунай зыхьожьыгъэм къыкIэ-ныгъэр IукIэжъыным ифиты-ныгъэ зилэхэм ятыжыгъэныр зыгъэнафэрэм тегъэпсыкIыгъэу, 2012-рэ ильэсым иапэрэ мзих къыкIоцI пенсиехэм апае зэIуа-гъэкIэгъэ Iахьыр кIэнэу ятыжы-гъэным ехьылIэгъэ заявлении 158-рэ ПФР-м и Адыгэ респуб-ликэ Къутамэ алихыгъ. Ахэм ащышхэу 15-р пIалгъэр зылэкIэ-кIи, суд унашъокIэ яфитыныгъэ-хэр ззыгъэгъотыжыгъэхэм ащышхы.

Тызыхэт ильэсым иапэрэ мэ-зих къыкIоцI ыпшъэкIэ зыцIэ къыщетIогъэ законхэм атегъэп-сыкIыгъэу ИошлэнымкIэ пенси-ехэм апае зэIуагъэкIэгъэ ахьщэу сомэ миллионрэ мин 440,1-рэ

аратыжъыгъ. Ащ шыщэу сомэ миллионрэ мин 265,1-р ашъхъэ тельгытэгъэ счэтым пенсиехэм апае рагъэхьэгъэ мылкъум къы-хэкIыгъ, сомэ мини 175,1-р УФ-м ПенсиехэмкIэ ифонд шIокI зы-мыIэ пенсие страхованием те-гъэпсыкIыгъэу шызэIукагъэм къыхахыгъ.

2008-рэ ильэсым къышчыуб-лагъэу экIэмкIи Адыгеим шып-сэухэрэ правопреемник 1320-м сомэ миллиони 8-рэ мин 63,6-рэ аратыжъыгъ.

ПФР-м и Адыгэ республикэ Къутамэ иопыт къызэригъэлта-гъорэмкIэ, страховать ашыгъэ цIыфхэм къатырэ заявление пчъагъэми шIокI зымыIэ пенсие страхованием ехьылIэгъэ зэзэ-гъыныгъэхэу ПФР-м ичIыплэ органхэмрэ трансфер-агент гуп-чэхэмрэ къадашыхэрэм япчъа-гъи ренэу ахэхьо.

Н. БОГАТЫРЕВА.
ПФР-м и Адыгэ респуб-ликэ Къутамэ инвестицие Иошлэныр зэхэщэгъэным-кIэ ыкIи учет шIыгъэным-кIэ купэу щызэхэщагъэм ипаш.

Уитарихъ зэгъашIэ, гъэлъапIэ

Шышхьэлум, 1897-рэ ильэсым, профессорэу, кавказ этнографием иушэтэкIо-зэгъэшIаклоу Ва-сильей Пожидаевыр къэхьугъ.

Научнэ Иошлэгъэ инхэу «**Къэбэртэе тамыгъэр ыкIи тхыпхэр**», «**Къэбэртэе шыхьукIэм ита-рихъ шыш**» ыкIи «**Адыгэ джэгуакIом икъэбархэр ыкIи ордэхэр**» зыфилохэрэр ытхыгъэх.

***

1897-рэ ильэсым, ильэси 115-кIэ узэкIэлэбэжъ-мэ, Петербург университетым ипрофессорэу Н.И. Веселовскэм Адыгэ шъолъырым археоло-гическэ ушэтын-тIынхэр щызэхэщэгъагъ ыкIи зылашIэрэ Мыекъопэ Iуашхьэу Ошгад къыхигъэ-щыгъ. Мыекъуапэ зытэт чIыплэм а хьадэгъэтIы-лыпIэ бай иныр къышчыхагъэщыгъ, тарихъ мэ-хьанэшхо зилэ саугъэтым ыныбжъ ильэс минич фэзизэу тирэ ыпэкIэ къалыгъэ.

***

1585-рэ ильэсым, шышхьэлэу мазэм, бзыльты-гъэ лъэрыхьэу, къэралыгъэ ИофышIэшхоу, къэ-бэртэе гуащэу Жъэлыгъоц Черкасскэр къэхьугъ.

***

1886-рэ ильэсым, шышхьэлэу, Тыркуем иапэ-рэ адыгэ (черкес) сурэтышI бзыльтыгъэу Мех-ри-ханум къэхьугъ. Ащ Париж художествэхэм я Академиеу дэтыгъэр къыгухыгъагъ.

***

1784-рэ ильэсым Генри Джон Темпл Пальмер-стон къэхьугъ, инджылыз къэралыгъэ Иофы-шIэшхуагъ, (1855 — 1865) Великобританием ип-ремьер-министрагъ. Ащ ихьатыркIэ, изэшIокIыкIэ черкес Иофыгъэр дунэе мэхьанэ (статус) зилэ Иофыгъо хьугъэ.

***

1886-рэ ильэсым Омар Хикмет (МэшIодз, чер-кес лгъэпкъ) къэхьугъ, Иорданием икъэралыгъо ыкIи иобщественнэ ИофышIэшхуагъ, юстицием иминистрагъ, Законодательнэ ЗэIукIэм идепута-тыгъ, Адыгэ Хасэм итхьамэтэгъ.

***

1994-рэ ильэсым, шышхьэлэу мазэм, къушъ-хьэчIэхсэм я Дунэе конгресс шыIагъ.

(Тикорр.).

ЕкIолIакIэр нэмыкI хьугъэ

ЕджапIэхэм адрэ зэхьокIыныгъэу ащы-хьухэрэм ащыщ апэрэ классым зэраштэштхэм нэмыкI екIолIакIэ илэ зэрэхьугъэри.

Мы илээсым имэзае и 15-м Урысые Федерацием гъэсэн-ныгъэмрэ шIэныгъэмрэкIэ и Министерствэ сабийхэр а 1-рэ классым штэгъэнхэм фэгъэ-хьыгъэ унашъоу кыдыгъэкIы-гъэм икIыгъэ мазэм и 4-м зэхьокIыныгъэхэр фашIыгъэх. Ахэм кызырэдальгътэу, джы а 1-рэ классым къекIолIагъэхэм кьахахыгъэ зыхьукIэ, ежъ еджапIэм екIыгъэ чIыпIэм щыщхэр аштэнхэ фае.

— БлэкIыгъэ илээсхэм аштэхэ зыхьукIэ, чIыпIэу зыщыпсэхэр кыдалгытэштыгъэми, ар екIолIэ шIэхьагъэу шытыгъэп, — кьелуатэ Мыекьопэ гимназиу N 22-м идиректорэу Ирина Андреевам. — Ау мыгъэ нахь мэхьанэ зэттыгъэр еджапIэр зыхьэхэр микрорайоным щыпсэхэр кIэлэцIыкIухэр арых.

Гъэтхэпэм и 1-м кышгъэжыгъэу еджапIэм кьашэхэу рагъэжыгъэ ыкIи бэдзоогъум и 31-м нэс ахэр тштагъэх. ЧIыпIэ нэкIэу кьэнагъэхэм шышхьэ-лум кышгъэжыгъэу Iоныгъом и 5-м нэс кIэлэцIыкIухэр тштэштых.

Джы законным зэхьокIыныгъэу фашIыгъэм кызырэдальгътэу, кIэлэцIыкIухэр тштэнхэр жIоныгъуакIэр ары зедгъэжыгъэштых.

— Гимназиу узипащэр анахь еджэпIэ инхэм ыкIи анахьыбэ кызырэдальгътэу ащыщ. Мыгъэ тхьапша шьугъэ?

— Мыгъэ кIэлэцIыкIуи 108-рэ

тштагъэ, ахэр классы 4-у дго-шгъэх. Классым нэбгырэ 25-рэ нахьыбэ имысынэу шапхьэхэм кыдалгытэ, ау тэ тиклассхэм нэбгырэ зытIуц кьахьу.

— Совет хабзэм игъом сабыеу илээсыкIэ еджэ-гъум еджэным фежъыштхэм япчъагъи, ахэр зыщыпсэхэрэри, зэрэпсэхэрэри кIэлэегъаджэхэм ашIэштыгъэх. Джы ащ фэдэу кьаки-хьэу, кьэбарыгъэ зэрагъа-шIэу плэгъуштэп. Сэ сыхьукъонкIи хьун, ау ар джы ны-ты закьохэм ялофым фэд.

— Хьау, джыри джа всеобучэу шылагъэр зэрэщыт. Апэрэ классым клонэу зыныбжыкIэ зытефэхэрэр домоуправление кызыфагъэфедзэ, кIэлэегъаджэхэм кьалгытэх.

— КIэлэцIыкIур шьо шьуеджапIэ кьычIахьэмэ шIонгъоу кьэкIуагъэти, шьо чIыпIэ щымылэжъэу ешъулагъ. Сабыим янэ-ятэхэм шьо шьуеджапIэ кьыратымэ ашIонгъу. Ягъухлэ кьызырэдальгътэу даор хэта зэрахьылэн алэкIыштыр?

— Кьэлэ администрацием

гъэсэнныгъэмкIэ и Комитет ары. ХэкIыпIэу щытэр ащ кьари-лонт.

Федеральнэ министерствэм иунашъо кызырэдальгътэрэмкIэ, ны-тыхэу кIэлэцIыкIур еджапIэм кьэзышагъэхэм япаспортхэр е зыщыщхэр кьэзы-шыхьатыр тхылъхэр кьагъэ-лэгъонхэ фае. Урысыем щымыщ цIыфым зыщыщхэр кьэ-зыушыхьатыр тхылъым иори-гинал кыгъэзлэгъонэу щыт. Джы еджапIэм зикIалэ езыгъэмэ зышIонгъом электроннэ шIыкIэм тегъу лъэлу тхылъыгъэ хьыгъыныгъэ ытэкIыштыт.

Кьэзырэдальгътэу яцIыфхэу зисабыи еджапIэм чIэзы-гъахьэ зышIонгъохэм адрэ тхылъхэм анэмыкIэу кIэлэцIы-кIум Iахьылныгъэу фыриIэр кьэзыушыхьатыр тхылъи еджапIэм кьыхьыны фае. Ащ кIыгъунэу щыт лъэлу тхылъыгъэ кьэзыхьыгъэр Урысыем шьхьэ-ихыгъэу зэрэщыпсэхэр кьэзы-ушыхьатырэр. ЗэкIэ тхылъхэр урысыбзэкIэ зэдзэкIыгъэхэу, мыхьур атэдзэжыгъэу шы-тынхэ фае.

ЕджапIэм иапэрэ классхэм чIыпIэ нэкIэ ямылэжъ зыхьукIэ, кIэлэцIыкIухэм яштэн аухьыт. А пIалгъэр Iоныгъом и 5-м блэкIы хьыштэп.

СИХЪУ Гоцнагъу.

Хыныгъом икIэуххэр зэфахьысыжыгъэх

Теуцожь районым иадминистрацие ипащэу Хьачмамыкьо Азэмагъэ фышхьэ лэжыгъэхэм ягъоижьыныгъэу фэхьугъэхэм, ащ пэрытныгъэр шы-зыубытыгъэхэм афэгъэхьыгъэ унашъо кыдыгъэкIыгъэ. Ащ кызырэдальгътэу, тызхэт илээсым хыныгъошхор игъом дэгъоу зэшIохыгъэ хьугъэ. Iуахьыжыгъэ гектар 6238-м тонн 19841-рэ кьырахыгъэ, гурытым-кIэ гектар пэпчъ кьырагъэтыгъэр центнер 31,8-рэ.

ЗэнэжыкIуныгъэм ишапхьэхэу зэхьагъэуцогъагъэхэм кьы-далгытэ хыныгъошхор пэрыт-ныгъэр шызыубытыгъэхэр хагъэуэфыкIыныгъэу. Iахьэхэлъ хьызмэтшIапIэхэмкIэ апэрэ чIыпIэр зыфагъэшъошагъэр ООО-у «Синдика-Агрор» (ипащэр Кушбэ Рэмэзан) ары. Ащ шыIуахыжыгъэ фышхьэ лэжыгъэ гектар 1439-м изы гек-тар центнер 36,4-рэ кьырагъэ-тыгъэ. Ащ ахьыгъэ шIуахьафтынэу

фагъэшъошагъэр сомэ мин 20.

МэкъумэщышIэ-фермер хьызмэтшIапIэхэмкIэ апэрэ чIыпIэр зыфагъэшъошагъэр КФХ-у «Богатырь» зыфиорэр (ипащэр Уджыхьу Мухьдин) ары. Коц гектар 22 0-у мыщ шыIуахыжыгъэм игек-тар пэпчъ центнер 43-рэ кьы-рахыжыгъэ. ШIуахьафтынэу фагъэшъошагъэр сомэ мин 20.

Ятлонгъэ чIыпIэр зыхьыгъэр Уджыхьу Кимэ зипэщэ хьыз-мэтшIапIэр ары. Коц гектар 55-у илагъэм гектар тельгътэу цент-нер 29,4-рэ кьырахыгъэ. Сомэ мин 15 шIуахьафтынэу ратыгъ.

Яшэнэрэ хьугъэр Шьхьэ-лэхьэ Мэдинэ ифермер хьыз-мэтшIапIэу «Парусыгъ» ары. Мыщ шыIуахыжыгъэ коц гектари 130-м игектар пэпчъ кьырахыгъэр центнер 28-рэ. ШIуахьафтынэу тефагъэр сомэ мин 10.

Кьэзырэдальгътэу кьа-шашIыгъэ комбайнэхэу «Ла-

верда» зыфиорэмкIэ тонн 1684-рэ кьыложы, пэрытныгъэр зыфагъэшъошагъэр фирмэу «Синдика-Агрор» имеханиза-торэу Алефтин Бондаренкэр ары. ШIуахьафтынэу Iукагъэр сомэ минипшI. Ятлонгъэ хьугъэр ЗАО-у «Киево-Жураки» зыфи-орэм икомбайнерэу Бэгъ Арамбий. Ащ и «Джон Дир-кIэ» тонн 1544-рэ кьыложыгъэ, шIуахьафтынэу фагъэшъоша-гъэр сомэ минипшI. А хьызмэт-шIапIэ дэдэм икомбайнерэу Шэрэмэт Хьэсанэ и «Джон ДиркIэ» тонн 1377-рэ кьыло-жыгъэ, яшэнэрэ чIыпIэр Iуубы-тыгъэ, шIуахьафтынэу сомэ минипшI.

ШоферхэмкIэ апэрэ чIыпIэр зыубытыгъэр КФХ-у «Богаты-рым» щыщ Джанхьот Алий. Ащ иавтомашинэу ГАЗ-52-мкIэ тонн 812-рэ комбайнэхэм акIиштыгъэ. ШIуахьафтынэу со-мэ минипшI.

НЭХЭЕ Рэмэзан.

Джэпсаль

Тигъэзет кызырэхьыгъагъэу, мэкъуогъум и 30-м Адыгэ Республикэм иобщественнэ движе-ниеу «Адыгэ Хасэм» изэфэс Мыекьуапэ щыкIуагъ. Адыгэ Республикэм ыкIи Пшызэ шьолгъэр ащыпсэхэрэ быслымэнхэм я ДиндэлэжыпIэрэ Адыгэ Хасэм иисполкомрэ зэдаштэгъэ Джэпсальэу адыгэ лэпкыым факIорэр ащ кьырахьылэгъагъ зэфэ-сым хэлажыгъэхэрэм ар аштэным фэшI. Лэпкыым илэпкIу зэфэсым къекIолIагъэхэм Джэпсальэр игъокIэ алгытагъ, ащ кIэщакIо фэхьугъэхэм ады-рагъэштагъ. Ащ шьори, гъэзетеджэ лэпIэхэр, щыгъуазэ шьутэшIы.

Лэпкыгъэ гумэкIхэм, лэпкыыбзэм, шэн-хабзэхэм, лэп-кыым изыужыжыгъын, лэпIэгъубэхэм кьызыдра-хьахьыгъэ быслымэн диным ытэ итегъэуцожьыгъын, динри адыгабзэри еджапIэхэм ачIэлыхьэгъэным афэгъэ-хьыгъэ Джэпсальэу «Мардж!» зыфилоу лэпкыым факIорэр.

Тинахьыжыгъэу, тиахьылхэу, лэпкыым ыгъашIохэу, иупчIэжыгъэхэр! Шьоры ныбжыкIэхэм ящысэу, ягъунджэ-хэр. Шьоры лэпкыым икIын изехьахьыгъэ, ихьархэм якIэщакIохэр, шэпхьэшIу пстэуми язехьахьыгъэ. Непэ тиныбжыкIэхэм бэлахь шьобжэу кьапекIокIыгъэхэрэ щытэ-жьугъэгъэзыгъэх. Аркыым, кIэным кьахьэкIэу игъонэмыс хьурэ тисабыи хэр кьэтэжыгъэу хьумэх.

Тибзылфыгъэхэу тилгъапIэхэр! Шьо Алахьталэм шьуигъэлэпIагъ. Унагъохэм ярэхьатныгъэрэ сабийхэм япIунрэ шьо Алахьым шьупшгъэ кьырилхьагъ. Сабийхэр нурэу, мамырхэу, гукIэгъушIэхэу шьупIунхэр, шьулэжыгъынхэр шьо шьуипшгъэрыл шьхьа. Тибзылфыгъэ лэпIэхэр, са-быипсэм нахь лэпIэу ным сыда кьылоштыр?! Ным ыбгъэ-шьо фабэ хэта щамыпIугъэр?! Тшыпхьухэр, сабыипсэм илэпIугъэ зыхэшъумыгъэн!

Тисабыи хэр мэстапэм (наркотикхэм), бэшэрэбым, машинэ псынIэхэм апкь кьыкIэу игъонэмысэу чIыгу чьылэм етэшъу-мыгъэгъэкIужыгъэх. Ным, тым янахь мэфэ кьыныр ежъхэр псаухьэзэ ясабий чIы чьылэм рагъэжыгъэныр ары. Тиса-бийхэр бэлахьхэм ащытэжыгъэу хьумэх.

Тигъэсагъэхэр, тиахьылхэр! Шьоры гъэсэнныгъэм, шIэ-ныгъэм якъэкIуапIэхэр, шьоры дунэе шIэныгъэм тисабыи-хэр, тилэпкыгъэ фзыщэхэрэр. ШIэныгъэр Тхьэм ыгъэлэпIагъ, ащ тыхэшъумыгъэн. Тисабыи хэр шIэныгъэ ямылэу кьэтэшъу-мыгъэгъанэх, шIэныгъэ зимылэр нэшъоу кызырэнэрэр агурытэжыгъэгъагу. Шьоры лэпкыым ишIэныгъэр, инеу-щыр. Шьобжэу шьон пытэхэм, наркотикхэм, машинэ зэутэкIэхэм тиныбжыкIэхэм ахахьхэрэр тинэрылэгъу мэхьу кьэхалэхэм тызадахьэрэм. Тышъолгъэу шIэныгъэм, гъэсэн-ныгъэм кьапкырыкIэу а гумэкIыгъэр нахь макIэ хьуным екIолIэлIэ зафэхэр кьафэжыгъэу тынышъу, лэпкыым лы-жыгъэгъэлэсынэу. Тисабыи хэр клоньIэхэм ащышъуу хьумэн-хэу, кьарышъушынхэу тышъушгъэу гъы.

Титхьаматэхэу типашэхэр! Непэ тиныбжыкIэхэр игъо-нэмыс зышIыхэрэ наркотикхэм, шьон пытэхэм, машинэхэм яшъхьафитыджэ зекIуакIэ лэпкыым инеушгъэр мафэ якIо-дылэ. Тышъоджэ, тышъолгъэу законыр гъэпытэгъэным, ар гъэцэкIэжыгъэным гъунэ лышъуфынэу. Наркотикхэр хэб-зэнчъэу кьэзыгъэкIокIыгъэхэрэм, шьон пытэхэм ящэн пылгъ шап-хьэхэр зыукъохэрэм икьоу пшгъэдэжIыжэ ягъэхьыгъэным гъунэ лышъуфынэу. Непэ мэстапэм пылIыхьэрэ сабийхэри, бэ-шэрэбым, машинэ псынIэхэм якIодылIэхэрэри тэ тикIалэх, ахэр лэпкыым ианахь лэжыгъэшIоу, инеушгъэр мафэх.

Шьоры лэпкыым ыпэ итхэр, титхьагъохэри тикьинхэри шьоры зышъуэ илгъэр. Кьынкхэм лэпкыыр ащышъуу хьумэнэу, хьархэм афэшъушынхэу Тхьэм амалхэр кьышъуитын.

ТиныбжыкIэхэу тинеушгъэр мафэхэр! Шьоры лэп-кыым илэпIэр, инеушгъэр мафэр. Тэ тыжыурэгъушхо ыкIи тышъуфэлыа мамыр хьархэм Тхьэм шьуафиушгъэныгъэу, пса-уныгъэ, бэгъоныгъэ кьышъуитынэу, шьуигъашIэ гъэшIэ кIыхьэу, шьуинжышъхьэ жьышъхьэ мафэ хьунэу. Тыкышъо-джэ ыкIи тышъушгъэу адыгэ лэпкыыр жьугъэбэгъонэу, ыцIэ дахэкIэ рэжыгъэлонэу. Непэ лэпкыым хэкIырэр на-хьыбэ зэрэхьугъэр шьоры зыхьахьыгъэ. Ешъоным, наркотик-хэм, машинэ псынIэхэм кьапкырыкIэу шьукъэмыхьуэз игъонэмысэу шьокIодыжыгъэ, тиныбжыкIэ класэхэр! ЧIыгу дышъуэ тызыщыпсэхэрэ Кавказыр, дунэе джэнэтыр хэта кьыз-фышъушгъунэрэ? Адыгэ лэпкыыр мыкIодыжыгъын шьоры зипшгъэрылгъэр, шьоры зиамапыр. Тилэпкыгъэ кьэтэжыгъэ-у хьум, тэжыгъэгъэбагъо.

Адыгэ Республикэм иобщественнэ движениеу «Адыгэ Хасэм» итхьаматэу БЭГЪУШГЪЭ Адам. Адыгэ Республикэм ыкIи Пшызэ шьолгъэр ащыпсэхэрэ быслымэнхэм ямуфтиу ЕМЫЖ Нурбий.

1918-рэ илэсым Грузиэм, Абхазыри зэрэхтэу, меншевикмэ ятетыгъо диштэрэ хабзэр шагъэуцугъ. Ау ахэм япсэуклэ-гъэпсыклэ цыфмэ аштагъэп, ащ кыыхэкълэ, чыплэ-чыплэу зыкышцалэтыштыгъэ. Техаклохэм адезыгъэштэн фэдэ клуачлэ хэгъэгум шамыгъоты зэхъум, нэмыц кайзерым лъэлуклэ зыфагъэзагъ, клуачлэ ишлуагъэ кьари-гъэкълэм яшлоигъоу. А лъэхъаным кайзерым идзэхэр Закавказьем щыхъушлэцтыгъэх.

Нэмыц кайзерым иулыштыгъэ клуачлэхэм, анахъу крейсерхэу «Гебенрэ» «Бреслаурэ», зитопхэр хы Шуцлэ Гушъом кытегъэлсыхъагъэхэу щытыгъэхэм яшлуагъэкълэ, меншевикмэ советхэм яхабзэ Абхазым щарамыгъэгъэуцун алъэкыгъагъ. Рабочхэмрэ мэкъумэ-щышлэхэмрэ ятыпсклэ кыушхъэхэмрэ клэйхэмрэ агъэшъоклыгъагъэх.

Хылушъо бульварымрэ Сыхъум иурамхэмрэ нэмыц матрос ешъуагъэхэр атизыгъэх. Хэти, сыди кырамыдзэу мышлапхъэхэр щашлэцтыгъэх, кълэдэхсэм мыхъунклэ адзеклоштыгъэх. Ахэр кызылгъагъохэкълэ, урамхэр нэклэ кыашыхэти, цыфхэр яунэхэм якълужыштыгъэх.

Зэгорэм джащ фэдэ уахътэм тефэу кыушхъэм хэс чылэу Ахъуцэ кыкълыгъэ абхъаз мэкъумэщышлэ клэлэ ныбжыкълэу Царба Даур Сыхъум кълэуагъэу нэмыц матросмэ алууплагъ. Ахэм урыс бзылфыгъэ горэ куомэ, гъызэ урамым щалъэшъуштыгъэ. Бзылфыгъэ тхъамыкълэр цыфмэ къяджэщтыгъэ, яшлуагъэ рагъэкълэмэ, дэлэпылэхэмэ шлоигъоу. Даур бэрэ емыгушпысэу, бзылфыгъэр кьахышчыжымэ шлоигъоу, ахахы ялэ-лугъ, ау кьедэлугъэхэп, зэзонхэ фаеу хъугъэ. Аклуачлэхэр зэфдэхэпти, Даур клэрахъор кырихи нэбгыритлур ыукълыгъ, адрэмэ клэлэжыгъ.

Клалэр абхъаз аламысым кызыриорэм тетэу зеклуагъэ, чыплэ кьин ифэгъэ бзылфыгъэр кыушъумагъ, ишлуагъэ ригъэкълыгъ, ащ пае мысэу зилытэжыштыгъэп. Ау джы зэрэхъугъэмклэ, ащ кыушхъэхэм зашгъэбылтыжынын фаеу хъугъэ.

Крейсерхэу «Гебенрэ» «Бреслаурэ» япашэхэм кълэм тетыгъор щызылыгъмэ кьафагъэпытагъ — псынклэу уклалор кьагъотынышъ ара-тынэу, агъэпщынэным пае. Ау меншевикмэ а унашъор агъэцэкълэн алъэкълэнэу щытыгъэп. А л а м ы с ы м кызыриорэм тетэу зеклогъэ лы-хъужыкълэр цыфмэ егъашлэми атыштыгъэп. Ауштэу мэфитлу зытешлэ ужым, крейсермэ

япашэхэр губжыгъэхэу меншевикмэ кьафагъэпытагъ: сыхъатыр тфым ехъулэу уклалор кызыамыубытклэ, кълэм топхэмклэ кыдэонхэшъ, зэкълэ зэхагъэтэкъоштэу, члым щизы ашыштыгъэ.

Кълэм гумэкълыгъо бырсырышхом зыкышцалэтыгъ. Цыфхэм ямылкъухэр кьагъанэхэти, кыушхъэм екълужыштыгъэх. Щэджагъом ехъулэу кълэр нэклэ хъугъэ.

Чыплэ лэшхъэтетхэр —

— Сыда тиматросхэр зы-клэуукълыгъэхэр?

— Ахэм бзылфыгъэр аушхъакълун гухэлъ ялагъ. Ар куоштыгъэ. Тэ тиаламыс фитыныгъэ кытитырэп ащ фэдэ шлэпхъаджэхэм таблэкълэнэу. Сэри ахэм саблэкълышъугъэп. Бзылфыгъэр кьэсыухъумэзэ, тызэзон фаеу хъугъэ. Сэри, зыкьэсыухъумэжыгъэ, бзылфыгъэр зыушхъакълуштыгъэ нэбгыритлур клэлэуулагъ. Кьысэшъушлэн зыфашъуорэм

кьарыкълэи кьухъэуцуплэри, хылушъори зэлъаубытыгъэх. Кълэдэхсэм хъакълэщэу «Ориенталь» зыфиорэм кьеклурэ урамхэр зэпагъэлыгъэх. Мыщ Даурым илоф шалонэу щытыгъ.

Хъакълэщым иашхъагъыр кьатым ибалкон Даурым ылэхэр пхыгъэхэу цыфмэ алъэгъунэу кытырашагъ. Бэрэ пэмылэу а балконом кайзер офицерхэри кышчылыгъагъэх. Ахэм ащыц горэ судым ыухэсыгъэу кьызэджагъэм

гъэстын шъуломи шъуфит! — ауштэу кылуи, Саид цыфмэ кьахэкълыгъ.

— Моу зэ кьылкылуат, клал! Шъуитлу язэу зилажъэр джыдэдэм зэхэтфышт. Моу кьылкылуат! — кьеджагъ Саид офицерыр. Саид офицерым кызыкълэлырэхъэм, ащ унашъо кышшыгъ:

— Шъуубыти шъупхы мыр! Матросмэ Саид ылэхэр псынклэу апхыгъэх.

— Мы хъэми тиматросхэр ыукълэнхэ ылъэкълыштыгъэ, — ыгу кыжъэжыкълызэ кылуагъ офицерым. — Имылажъэр зытырелъхъажымыи, ари кьухъэм зыдэтцэшт.

Гуштэгъуаджэу щхышчыгъэ, кьело:

— Хъакум зитыдзэхэкълэ, ежъхэм ащ цызэхъафыжышты, ащ кышцынэфэшт тлэмэ язэу тицыфхэр зыукълыгъэр...

Ащ игушчылэхэр цыфхэм агу римыхъэу кьэзэрэгъэбырсырыгъэх.

— Ары шхъаекълэ Саид зыпари илажъэп, ащ хэти ыукълыгъэп! — куоштыгъэ Даур. — А лъэхъаным ар кълэм дэсыгъэп. Шъутлупшыжъ ар! Шъольэгъуба, сэ сыкыгъэнэным пай ауштэу зыкълуагъэр? Шъуцыфба, хъауми шъумы-цыфа?

— Тури кьухъэм шъушхэ! — офицерым унашъо дзэ-клэлэм афишшыгъ.

Клалэхэр кьухъэуцуплэмклэ ращэжъагъэх. Шлэпхъаджэу алъэгъурэр кьырамыгъэкълэу, цыфхэр куоштыгъэхэми, ащ зыпари хэпшлэхъан зэрэмылэкълыштыр кьагурылоштыгъ.

Крейсерхэр нэпкъым нахъ благуэу кьеклолагъэх, клалэхэр хъакум зэрэрагъэстыхъэрэр кьэзэрэгъуоигъэхэм нахъ тэрэ-зэу алъэгъуным пае. Тлэклэу тешлагъэу «Гебен» ихъаку онджэкълым лугъо шлуцлэшхор кьырипхъотыгъ, хъакълэ-кьоклэгъэ зеклуакълэу нэмыцхэр зэрэзеклуагъэхэм ишыхъатэу...

Цыфхэр зэбгырымыкълыжхэу бэрэ зэхэтыгъэх.

Крейсерхэр хылушъом лукълыжыкълэи, хым хъажажыгъэх. Ащ кышцегъэжъагъэу нэмыц кайзерым иморяк гори Сыхъум ичылгу лъапэ кьыридзэжыгъэп, цыфхэм ялгышлэжъэ зэрэщылцынэхэрэм кыыхэкълэу.

Клалэм лыгъэу зэрахъагъэр пклэнчъэ хъугъэп. Мафэ кьэс зыкьэзылэтыр цыфхэм аклуачлэ хахъоштыгъ. Меншевикхэмрэ техаклохэмрэ мэшлошхо кьызырыбыбыкълэи зылъэкълышт вулканышхъэм тесы-хэм фэдэу кьащыхъуштыгъ.

Уахътэр кьэси, игъо зэхъум, вулканыр кызылэуытыгъ!

Урысыбзэкълэ тхыгъэр
ззыдзэкълыгъэр
ХЪАУДЭКЪО Шыхъамыс.

меншевик комиссарэу Чхиквишвили, ащ илэпылэгъоу, полицием ипэшэ офицерэу Корзаир зэгъусэхэу клэлэжынынхэ зыхъукълэ зэрытгысхъащтхэ машинэр хъазырэу щытыгъ: кълэр кьабгынэным зыфагъэхъазырыштыгъ.

Абхъазыр — хэгъэгъу цыкълэ, Сыхъум кышхъэхъыхъэгъэ тхъамыклагъом икълэбар псынклэу зэкълэми алъылысыгъ. Даури ар зэхихыгъ.

Сыхъатыр тфы хъунклэ такыкь пшылкълуф кьэнагъэу чыплэ меншевик лышхъэхэм машинэм зырадзи клэлэжыгъ. Нэмыц морякхэми кьафагъэпытагъ псынклэу кьухъэм арытгысхъажынынхэу. Крейсермэ ятопыпэхэри кълэм кытырагъэпсыхъагъэх, кьызэрэоштхэм фэхъазырхэу.

Сыхъатыр тфы хъунклэ такыкьитф кьэнагъэу аужырэ кьуашъоу кьухъэм фэзыуэнкълыжыкълэр, итгысхъан зыгу хэлъ офицерым джэ ошлэ-дэмышлэу абхъаз клэлэ ныбжыкълэр кылухыи кьыриуагъ:

— Сэры шъуиофицерхэр зыукълыгъэр. Сэ сыжъугъэпщын, ау ти Сыхъум зэхэшъу-мыкълэу.

Нэмыцхэм ар агъэшлагъо икълэу.

— О ухэта? — кьеупчылгъ офицерыр.

— Сэ сыабхъаз. Сцлэр Даур. Царба Даур.

шъуфит, ау сышъольэу, кълэм зыпари ешъумышл...

Даур апэмыуцужъэу, ылэхэр аригъэпхыгъэх.

— Кьыуажэрэр зыфэдэр ошлэ?

— Сэшлэ — аджал, — джэуап кьытыжыкълэ клалэм.

— Аджалэу кьыуажэрэр зыфэдэр пшлэцтыгъэмэ, ащ фэди-зэу Сыхъум кьехъулэцтым уигъэгумэкълыштыгъэп. — Хъа-хъа-хъа! — ыцэ шъугъэхэр кыгълэагъагъэхэзэ, кьэщхыгъ офицерыр.

— Ауштэуи орэхъу, — рэхъагъэу, пытэу кылуагъ Даур. — Сыд фэдэ ллэныгъэри сэрклэ зэфдэ. Сэ зыкызыкълышгъос-тыгъэр кълэм шъуемыоным пай. Шъорба ащ фэдэ унашъор зышлыгъэр... Джыри зэ сышъольэу — аламысым щыщ гъуатклэ горэ шъухэлтыхэмэ, Сыхъум зыпари ешъумышл!

— Алямис, алямис! — губжыгъэу зыкыпишлыжыкълэ ащ офицерым, клэрахъомклэ клалэм ыбгъэ етлыргузэ. — Кло! Аля-мис кьэодгълэлыгъушт тэ!

Даур кълэр кыгъэнэным пае ежъ-ежыкълэр нэмыцмэ зы-зэраритыгъэр, жым фэдэу, псынклэу зэкълэмэ зальашилагъ. Апэ зырызэу, етланэ куп-купэу кълэр кьэзыбгынэгъэгъэ кълэдэхсэм яунэмэ кьагъэзэжыкълэ-штыгъ. Чылэмэ кьарыкълыгъэ мэкъумэщышлэхэри бэ хъуштыгъэх. Матросхэри кьухъэхэм

кышцылоштыгъэ: «... крейсерэу «Гебен» иматроситлу зыукълыгъэ абхъаз бзэджащлэу, уклалэу Царба Даур, зэкълэми кълэгъузэ, зэрэпсаоу крейсерым ихъаку игъэстыхъэгъэнэу».

Мырэгъэныгъэ ин кьызхэ-лукълэрэ мэкъэ дэгур цыфхэм ашхъагъ рычъагъ.

— Тапэкли герман империе-шхом идзэкълэлэмэ зылэ атезы-щаерэм, хэт щышми, джащ фэдэу тыдзеклошт!

Ошлэ-дэмышлэу цыф купмэ клалэ горэ кьахэкли зэкълэми зэхэхэу кылуагъ:

— Зиусхъан офицер! Шъуи-матросхэр зыукълыгъэр Царба Даурэп, сэры нахъ. Сэры ахэр зыукълыгъэр. Сэры!

Макъэр кьыздиукълыгъэмклэ зэкълэри зэлпэхэм, кьуаджэу Герзеул щыщ клэлэ ныбжыкълэу илгъэс тлоклэ зыныбжъ Кове Саид ашлэжыгъ.

— Пшхъэ зэклокълыгъа сэлэ, Саид! — кьэкууагъ Даур. Нэмыц офицермэ зафигъази, ариуагъ: «Ащ кьыиорэр шъушлэшъ шъумыгъэхэу! Ар сэ синибджэгъу, сэц пай ыпсэ ытын ыгу хэлъ. Тэ ащ фэдэ хабзэ тил...»

— Хъау, хъау! — кьызпиу-тыгъ ар Саид. — Сэ сыкыгъэнэным пае ежъ имылажъэр зытырильхъажыкълэ. Шъуиматросхэр зыукълыгъэр сэры. Даур кьэшъутлупшыжыи, сэ сыжъу-

Усэхэр

Насынэу силэр

Нэшъу кьэплъэжыгъэм сыфэд —
Сыгу шъэфэу илгьыр ордэ:
Чэфэп мэкъамэр — гъыбзэ,
Луегъэзыкы сабым ыбзэ.
Насынэу силэр — сипшашгъэ,
Гуклэгъоу кысэлъушашгъэ.

Сишъэфхэр кызыдырехъаклх,
Сикъинхэр ежъми пэкклх.
Насынэу силэр — сишъао,
Иплъагъ ар ошгъогу лъагэм
Джа зым сыкыщэгъу,
Сызыфэныкьор кьелъэгъу.

Зэрэхэт сикъашлэ

Скдэхклар кыныр
Инышъы — ины.
Шъхъантэм зезгъэклымэ
Нэр кырегъэклы,
Нэрыз симышлэу
Зэрэхэт сикъашлэ.

ЧЭТЭО Сусан.

Щылэныгъэм кыхэхыгъэ сурэтхэр

Шъузэгуремылорэмэ, «Уехъоныгъ, ау... ничего»

Чэхурэ Марыстрэ зызэкыгъухэр илгъэ 30 хуэгъэ. Зэрэлгъэгъэ, зэгурэлх, упчлэгъэгъу зэфэхъух. Нахыбэрэмклэ зэгъусэх, гушлуаклуи тхъаусхаклуи зэдэклох, тучанми, культурэм и Уни, театрэм эклэгъухэу ащылпэгъуштых. Унэгъо хызмэтхэри зэдашлэх. Зэдапшлэрэр шлэхы, зэдэпшхэрэр лэшлу. Мы аужырэ лъэхъаным тлэклу зызэфэгъэгъусэу, зэфэгубжыхэу хуэгъэ. Нахыбэрэмклэ ахэр зыпкъ кыкыгъухэрэр Чэху ары. Лъэшэу шыгъушпалэ хуэгъэ. Лажы хъакы имылу Марыет ыгъэмысэу, ымакъэ кыфилэтэу ыублагъ. Шъузми ышылэ зэпытына, лым кыфелъыжы, рилорэм нахыбэ кыреложы. «Ер кызырыкырэр клэнклэ зан» алуагъ. Джары кыахуэлэрэр тлуми.
— Обзэгъоу уатэм кыгъоу моу згъэтлыгъгъэр тыдэ хуэгъа? — Чэху губжыгъэу кьэупчлэ.
— Сыдым сэ ар фэсшлэн, згъэфэ-

дэрэмэ ашыщэп, силэшэ-шъуашэп, оры ахэр зилэмэ-псымэхэр, алыхъуи, зэгъэгъотыжыкы.

— Адэ, лъакъохэр кыахлахъохи мы цагум дэклыгъэха?

— Тхъэ сэлэ зы хэшлыкл горэ афисимылэклэ.

— Тхъэ уила о, тыгъуасэ упхъашлэу хъамэщым удэтыгъ, джы зыми зи хъмышыкыжыгъэу ухъугъ. Лэмэ-псымэу силэмэ азыныкыо оры эклэдыллагъэр.

— Адэ, унэм ллэу зышлэн имысымэ сид шлэна, сыпхъашлэуи кыхэхкы. Къасштрэр кызыдисхыгъэм сэхъышъ, сэгъэтлыгъыжы.

Арэушгъэу зэрэздэгущылэхэрэр илгъэ-сиплэ зыныбжэ япхъорэлтф цыкыгу зызэхихырэр апэрэп, ау джынэс ахэгущылагъэп. Непэ бырсырыр фэмыщэ-чыжъэу кыахуэлэи къарилуагъ.

— Шъузэгуремылорэмэ, шъузэхэ-кыжы рэхъат шъухъужышты.

Бригадэм икьэрэгъулыплэ нэгъыришис: Хъатыкы, Чэху, Жэху. Къэбархэр кыауатэх, гушылэклэ бэмэ анэсых. Хъатыкы цыф тесые хъазырэу шыт, непэ зыгорэм шломынэу, шыхъагъу зымышыкы, ышхъэ лъы дэклуае, кыинклэ мэчые.

Зэрэгъэгущылэхэзэ, шъузхэм анэсыгъэх, зэдаохэу аублагъ.

— О уишъуз управдом, — дысэу Хъатыкы Жэху кыфидзыгъ.

— Улгымэ, бзылфэгъэхэм уагегущы-лэна о, — кьэгубжыгъ Жэху. — Къэбархэр зепхъэхэу, пцыхэр уусыхэу урамым утет. Дэгъоу ышлагъ уишъуз цыкыгу бэла-гымклэ пшхъэ кызырыкытэгъагъэр.

— Ар зыгорэм сфигъэлугъэ нахъ, шыпкъэп. Чэщым уи Нэфсэт дахэ унэм уримыгъэхъажыгъэу цагум узэрэдэлыгъэр сшлэрэп шлошлэ?

Джынэс зи зымылоу шысыгъэ Чэху фэщылагъэп чыжъэу лыхэр зэрэхъагъэхэр. Ыгъуыкытэнхэу, зэмыхъонхэу кыалгъэлугъ.

— Къезыгъэхъажыгъэр ежыр арышъ, ерэгъэтлыгъыж, зи хъун кылорэп, — нахъ кызырэкылпыхъэ Жэху. — Непи

нычэпи пклэгъолэ фыжыым тес, акъыл тлэклоу илагъэр ришъужыгъ.

— Акъылэу силэм сезэгъы сэ, зыми сехъуапсэрэп. Ащ нахъ дэй о цыфхэр кызырэгъегущылэхэрэр: цыфзэхъахэ горэм уклорэп, одичат ухъугъэу унэм уис, шъузым гъэрэу урил.

— Шъузхэр плъэгъухэмэ, ашыуухэу усшлын о лаем! — ымакъэ лъэшэу кы-лэгъыгъ Жэху. — Алахъым семыуки, сидэушгъэу мыщ зыкысифишлыра?

Хъатыкы ыжэ ымыгъэуцужыкыхэ зэхъум, фэмыщэчыжъэу Жэху ащ ехъоныгъ. Бригадирым логыр нэси, тлуми кыаджагъ. Сыд залуи, сид зашли Жэху афеуцолгъыжыгъэп, хъонагъэу кырагъэлон алъэкыгъэп. Лым ащ фэдэ гушылэ лаехэр ылохэу ыпэклэ зэхыхыгъэп, ашлэш хуэгъэ. Ащ тетми, ллитлур зызэшлэнэхэм Чэху шытыгъэти, кыдырыгъэштэн шлоши, Жэху кыыригъэджагъэх.

— Чэху, Жэху Хъатыкы ехъоныгъа? Шыпкъэр кызымылэклэ уилоф дзи хушты, — пхъашэу бригадир кьеплыгъ.

— Жэху, уехъоныгъ, ау... ничего, — ылуи ышхъэ риуфэхыгъ.

«Ишлушлагъэ» зэрар кыфыхыгъ

«Шу сэшлэ» ылозэ, цыфым зэрар кызыфыхыжыгъэу мэху. Ащ фэд Нэху кьэхуэллагъэр, щхэны ыкли гъэны.

Зымафэ кьалэм клуагъэ. Къэуцуплэм кылухъэгъэ автобусым итлысхъагъ. Кондукторыр кылухыи гъогупклэр лыхыгъ, билетыр кыфидзыгъ.

— Сыфаеп. Сыда есшлэщтыр? — ылуи кылихыгъэп. Адрэр кыфэрэзэу лукыжыгъ.

Зэрэеклуагъэр тэрэклэ ылытагъ Нэху: бзылфэгъэр мэфэ реным ыла-кьомэ атет, кын елгъэу, лэжапклэр маклэ. Тлэклу кыдыгъахъэмэ дэгъуба, хъалыгъу уасэ хъун.

Тлэклу тешлагъэу пшгъэшгъэ уплъэ-кыахлор ыдэжэ кылохъэ.

— Уибилет кьэгъэлъагъу, — кызы-релом, ыгучлэ изыгъ, нэбэ-набэу пшгъашгъэм кыдэлпъыгъ.

— Сыд, тхаклумкыхэр, лэрыубыгъэу уаубытыгъа? — ыужклэ шыс лы тхоплыр лухышпцыклэу кыклэнэклагъ.

— Мыуыкыгъэу зэрэщысым шъуеп-лэи, — егъэшлагъо лыжы пырэгъэ цыкылум.

— Енэгъуагъо пклэ хэмылгъэу мы лыр зеклоу есагъэклэ, — ынэхэр лаеу

кыфырегъэккых нью гъонлагъэу лаль-мэкъыр зыкыкы итым.

— Зыжыгъэсамбыр, шыгъушпэгъэнкли мэху, шъо шъузэрэплъырэм фэдэп мыр, — лы зэтэгъэпсыхъагъэу цытыр нахъ кылыгъэлугъэ.

— Ори ащ уригъусэнкли пшлэнэп, — шъуз тхоплым лэутлэхэр ешых. — Тыгъуасэ мыщ фэдэкъабзэу, билет ымылгъэу лы горэ...

— Мы дэдэр арынкыи мэху! — автобусым исхэр кьэзэрэгъэбырсырых.

— Хъау, адрэр мыщ тлэклу горэмклэ нахыжыгъ. Нэгъунджэ шлуцлэхэр ынэхэм аклэлыгъ, гъэзет горэ лэ джаб-гъумклэ ылыгъыгъ, лэлын дахэ ылапэ пылгыгъ, галстук клэпс зэпэлыдыжыгъэу дэлыгъ. Етлани ащ еслэгъулагъэр шъушлэш хъунэп кьэсэлэклэ...

— Гъогупкли, тазырэу сомэ шъэны-кыуи кьэтых, — билетхэр зыуплъэкларэ пшгъашгъэм квитанциер кыщыгъ.

Псынклу ахъщэр ыти, квитанциер Нэху пшгъашгъэм кылихыгъ ыкли чэ-зыу кьэуцуплэм автобусыр шибгынагъ.
ХЪУШТ Шэбан.

СЭМЭРКЪЭУМ, ЛАКЪЫРДЫМ ЯКЪОГЪУП

Адыгъэхэми ар яклас

Ошлэжъа мы шъэжъыер?

Мосэ следователыр кьэупчлы:
— Ошлэжъа мы шъэжъыеу кьэозгъэ-лгъэгъурэр?
— Сэшлэжы.
— Дэгъу зэрэпшлэжыер.
— Таушгъэу симышлэжына, тхъама-фэ хуэгъэш а зы шъэжъыер кьэсэогъэ-лгъэгъу, — губжыгъэу Мосэ джэуап кы-ретыжы.

Агрэхэр кьэклъагъэхэп нахъ...

Андзаур чэфэу, тлэклу зэрешъуагъэр кыхэхэу пчыхъэм ядэжэ кьэклэжыгъ. Унэм кызырехъажыгъэм лыпыгъэу шъу-зым кышлагъ илоф зэрэдэгъур.

— Сыда, джыри дэгъоу уешъуагъ, ара? — мэкъэ лэгъэгъэклэ лым кытехупклагъ.

— Ошлэ, сыпсэ закъу, нэгъыриплым апае зы бэшэрэб закъу нылэп кьэтцэфы-гъагъэр, — лупшыкы кьодыеу лым кы-рилуагъ.

— Адэ, сыда моушгъэу плэ утетыжэ кьодыеу узклешъуагъэр?

— Ошлэ, сыпсэ закъу, нэгъыришгъэу кьэклон фэагъэхэр кьэклъагъэхэп.

Ятлонэрэу клэпызынэу арыгъа?

Сэфэрбый кьэмэлэклагъэу шаплэм члэхъагъ. Официантыр кьеклуалли ыш-хышхэмклэ кьэупчлыгъ.

Сэфэрбый ащ риуагъ лым хэшлы-кыгъэ котлет гъэжгъэагъэ кыфыхы-нэу. Официантым котлетэр зырылэ лагъэр кыхыжыгъ.

— Арэп, котлетэр плэхъамбэкклэ умылыгъэу кьэпхын плэкырэба? — лъэшэу губжыгъэу официантым риуагъ.

— Арэп, сыда ори узыфаер, мы тапэклэ ош фэшхъаф горэм кыфэсхыгъэ клэпызыгъагъ. Ятлонэрэу клэпызынэу арыгъа?

Зэклэми кьафылухырэн

Хысэ илоф судым ыло зэхъум, судъ-яр кьэупчлыгъ.

— Хыс, кьало, сидэушгъэу сейфыр кылулпыхыгъа умыкытэу?

— Аушгъэу зэклэми афэшлырэн, судъ-яр, ар пшлэным пае шхъэ уилэн фае, усудьякли ар пшлэн плэкыштытэп.

Лъхъанчэу убыбыштыгъэш ары

Розэ автомашинэ псынклэм ируль клэрысэу гъогум тет полицием кыгъэ-уцугъ.

— Сенэгъе сэ лъэшэу сыкыачэщты-гъэклэ? — лухышпцыклэм, полицием дахэу зыкысифишлыгъэ кыриллагъ.

Тхаклоу, США-м щыпсэурэ зэлашлэрэ Иофышлэшхоу
Натхьо Къадыр къызыхьугьэр ильэс 85-рэ хьугьэ

Цыфыр насыпынчъэнэу Насыпыр занклэу къаклорэп. (Гушылэжъ).

Къэхъурэп

Адыгэ лъэпкъу иткъухьагъэу тыдэрэ чыналгы щыпсэу хьугьэм игъашлэ, гъогу мыпсынклэу къыкълугъэм, хэти къыпыщытыр ынэтлэгу итхагъэу къэхъоу зэралорэм урегъэгупшысэ, бэмэ уарегъэгупшысэ. Ащ фэдэ горэ мы Иофым хэмьылгэм, сыдзущтэу ильэс 14—15 нахь зымыныбжэ клалэу къэхъу пэтырэр гъогу къэгъэзэ-къэгъэщмэ, зэхэк-зэтэклымэ атехьагъа ыкли ращ-жъагъа?

Щылыныгъэ жьыхьарэр боу гомыу, уинасыпмэ пщиухьан. Уинасыпынчъагъэ къыкълугъэм, къыпшхьамысыхъу, узэридзэм, уицунтхъэзэ, ппсэ хичуэ унутыныхьан... Гушхо дэдэ пкло-цылъэу мы чымы укытехьагъэм, къыным зэбгъэульгунэп, къын чыплэ ушэтыпэм укыко-щыкълыным лъэкълэу, амалэу, акъылэу уилэр тегбгэпсыхьан. Тхьэм джашыгъум гум уринэ-нэп. Ауми къыным пэшукло-ным, ебэныным пае къэхъугъэ-хэм фэдэхуэ, щылыныгъэ лъэп-огъу мыуыжыр къызэрэнэ-кълэу анысип фэклугагъэхэм ащыщхэм уазырыхьылэкълэ, хэти ащ шыгугъэу, щылэн, псаун, ыгуклэ шлоигъом лүклэн зэрилъ-кълыщтыр пшлэш агъэхуэ.

Щылыныгъэр, хэти ешлэ, жьа-лым. Ащ ихьорхэм ащесы-гъошлэ, ау гъогурыкълэ тэрэ

бгъотынэу уфаемэ, къынмэ уашхьэпырысыкълышхоу сыд ишыкълэми зэбгъэсэн фэе — джары цыфыр зухьумэрэр, шызыгъалэрэр, лъызгъэклуга-тэрэр. Акъылкълэ узыфырыкълэ-жызы, сыд хьугъэкълэ угу мы-кълэдыныр ары мэхьанэ хэткълэ илэр, цыфыр къызыкълэуанэрэр, ар — лыгъэ шапхь.

Натхьо Къадыр жъоны-гъуакълэм и 25-м, 1927-рэ ильэ-сым къуаджэу Хьатрамтыку къышхьугъ, нэтыхъое лъэп-къым шыщ. Ыужылокълэ, я XX-рэ лъэшлэгъум иублэлэм мы чыплэу адыгэ чылэр зыдэ-щысыгъэм поселкэу Суворово-Черкесскэр кытэджагъ.

Натхьо Исхьакъэр Гоцмафэ-рэ къафэхъугъэ сабий 11-м Къа-дыр ащышыгъ. Ятлонэрэ дунэе заом илэхъан ильэс 15 нахь зы-мыныбжыгъэ клалэр, Къадыр, зэошхом ыпкъ кыкълэу зышхьэ-езыхьыжэжыгъэхэм ахэтэу клэзэ хэгъэгур къыбгъыни, хы-мэ къэрал ифагъэ хьугъэ. Ащ пэкълэкълэгъэр ышэчыгъэр, оты-сыкълэ къэптхынэу шытэп. Ежэ тхакълэм ироманэу «Цыф лы-хэр» зыфилорэм хэт сатырхэм нахьышлэу ащ зи къеплолэн плъэкълыщтэп. «... Адэ сыда ежэ ишылыныгъэ ащ фэдэу пхьашэу зэзыхьокълэгъэр, зыукъуагъэр?.. Заор ары, ащ Ио хэлъэп, зэо мыгъор ары», нэкълубгъоу 389-м щетхы.

Цыфыр ухъумагъэ хъунымклэ зиягъэ екълэрабэ шыл, пстэумэ анахь шынагъор заор ары, ащ хэти боу лъэшэу зэрехьокълэ; насып горэ зилэм, ыпси, ышъ-хьы сыд икыными еухъумэжы.

Заор къызежъэм Натхьо Къадыр ильэс 15 ыныбжыгъэ. Ышхэр зэошхом хэтыгъэх. Ежыри а хьугъэ-шлэгъэ тхьамыкълэгом ыгу имыкълэжыны тыркъо къы-тыринагъ. Заом илэхъан Евро-пэм ифагъ. Австрием, Италием, Къокълэплэ Благъэм ихэгъэгухэм — Иорданием, Сирием ащыпсэ-унэу хьугъэ. Гъуни-нэзи илэп пэ-кълэкълэгъэм. 1948-рэ ильэсым Иорданием щыпсэунэу кълугъэ, дэгъоуи шеджагъ. 1956-рэ ильэ-сым Нью-Йорк зигъэзэжы, ли-тературэм, творчествэм (ыгуклэ зэрэшлоигъоу) апылтыгъ. Жур-налэу «Черкес жъуагъу» зыфи-лорэр къыдигъэкълыщтыгъ. Игъо-рыгъозэ, ишыфыгъэ хабзэ къы-гъэгъунэзэ, ежэ иямышыкълэ-ныгъэ чымынэу, къыушыхьатэу фежъагъ.

Сырэ тхьиди къэлотэгъошлэ, ау щылыныгъэ гъогу къын, къы-ныр сыдигъуи кълыхъэ, зэпычы-гъуай, ау хэти фэмыщрчын Тхьэм тырилхьэрэп зэралорэр шып-къэ. Натхьо Къадыр игупшысэ игъашлэ епхыгъап, ащ къыхэ-кълэ, ащ къыгъэушыгъ. Натхьор ильэс 50-м къэхъужыгъэу США-м щэпсэу, тхакло, усакло, драматург, литературовед, та-рихьлэжэ, гъэпсэф зымылэ цыф гъэсэгъэ ин, гупшысакълэ, обще-ственнэ Иофышлэклошху, зэхэ-щэкълэ лэплас. Америкэм имы-закъоу, хэхэс адыгъэр зэрысхэ хэгъэгухэм, ихэкужъэу Ады-геими ащашлэ, ащалыгът.

Гъогу лухыгъэ щылэ зыхъу-гъэм къышхьэжъагъэу, Натхьо Къадыр ильэсыбэрэ ынэ зыте-мылтыгъэ ихэку, ичылгу, ыш зы-дэс Тэхьутэмыкълэуае бэрэ къэкълэ,

щлэ. Бэ ащ къыкълэуэрэр, куль-турэ Иофыгъоу зэшлуиырэр, къэплон хъумэ, ишылыныгъэ ахэмкълэ бай. Сэнаушыгъэ ин зыхэлъэу къэтэгджыгъэ Натхьо Къадыр икълэмыпэ чан. Бзабэ ешлэ, здегъэфедэ — адыгъэр, инджылызыбзэр, урысыбзэр. Ылапэ зынэмысыгъэ щылэп, ыльэгъугъэм нахьыбжэ гуклэ зэхиллэрэр, ары ипроизведени-ехэр ямышыкълэу, гум, псэм егъэпшагъэхуэ, тешыкълэгъэхуэ, гъэшлэгъон дэдэ къэзышыхэрэр. Шыпкъэм ылапсэ сыдигъокълэ къащигъэнафэзэ, образхэр худо-жественнэу зэригъэпсыхэрэм ишысэх ироманэу «Цыф лы-хэр» (урысыбзэкълэ «Отчужден-ные»), идрамэу «Мэдэя» — 2009-рэ ильэсым Адыгэ респуб-ликэ Лъэпкъ драмтеатрэм ша-гъэуцугъ ыкли адыгэ диаспорэм игъогу зыфэдэр къызыщырило-тыкълэу итхылыкълэу «Черкес тарихъ» зыфиллоу бэмышлэу ыт-хыгъэр. Тхэн-усэным ыкли гуп-шысэным аготэу Натхьо Къадыр общественнэ Иофышхо ешлэ.

Адыгэ мини 10 фэдизэу Аме-рикэм щыпсэухэрэр апэрэу зэ-хэзышагъэхэр Къадыр ары. А ильэсхэр ары ащ Нью-Джерси Черкес шлушлэ хасэр зычлэт-унэр, бысылымэн мэщытыр къы-зыдэтэджагъэхэр. Гъотрэ гуклэ-гъурэ ильэпкъыкълэ зилэ Къадыр бэ джаш фэдэу фызышлэкълэгъэр.

Къадыр США-м щыпсэурэ адыгэ тхакълэ, публицист, шлэ-ныгъабэ зыкълэ ыкли къыз-къокълэу зыгъэфедэрэ обществен-нэ Иофышлэклошху, США-м и Черкес Ассоциация и Президент.

Зышхьамысыжэ ыкли емызэ-щыжэ цыф еджэгъэ-гъэсагъ.

Журналист, экономист, ежэ иунэе полиграф лэжъаплэ ыгъэп-сын ыльэкълэ. Сыд фэдэ жьыб-гъэ къепшагъэми, сыд фэдэ къын къехьулагъэми, зыгу мыкълэды-гъэ бэнакълэ тхаклоу Натхьо Къа-дыр, иакъылрэ иамалрэ зэты-ригъафэхуэ, лъэхъанымрэ цыф-хэмрэ зэрэзэрэхьуллэрэр къыб-гуригъалоу, къыпфызэхифэу мат-хэ. Пэкълэкълэгъэр бэдэд, ау ар ыгъэщэу шысыгъэп, ыпэкълэ плъэн ыльэкълэ, лъыкълэагъ, «ежэ-ежырэу цыфы зышлыгъ», зыфалохэрэм ащыщ. Насыпын-чъэнэу къызэрэхьыгъуэрэ, ышъ-хьэкълэ, цыфхэмкълэ, къызхэ-кълэ адыгэ лъэпкъымкълэ шлур ыльэжыным зэрэфэхъазырыр, на-сыпыр хэти ежэ-ежырэу къы-зэрэфэмыкълорэр, о ащ плъэкълэ къэмылгъанэу ульыхъун, уфэклон, къэбгъотын зэрэфаер къэзыушы-хьатыгъэ тхакълэ. Натхьо Къадыр цыфышлэ дахуэ, гуклэгушлэу, къызэрыкълэу, хьалэлэу, зафэу, нэфалоу, лүшэу зэрэщытыр ар зышлэрэ, зыльэгъугъэ ыкли лү-кагъэу шыт адыгэ гъэсэгъабэ-мэ къалошт.

Тхаклоу Натхьо Къадыр къы-зыхъугъэр ильэс 85-рэ хьугъэ. Псауныгъэ дахэкълэ, рэхьатныгъэ-гупсэфныгъэкълэ, творческэ хэ-хьоныгъэкълэ, цыф лъыгъыныгъэрэ гурылоныгъэрэкълэ тыфэлъало, ыгу щигъэшлорэ гухэлъым лъы-кълэхуэ, игушлуагъо лъэпытэ ехъулэу, щылыныгъэ тынчыкълэ тыфэхьохуэ.

МАМЫРЫКЪО
Нурмет.

ТИГУМЭКЪЫГЪОХЭР

Къэхалъэр чылэм ынап

Адыгэ чылэ пэпчэ къэхалытлэу-щы дэт. Ахэр зэрэзэтэгъэпсыхьагъэхэмкълэ, ятеплэкълэ зэфэдэхэп. Ар псынклэу нэм къыкълэдэ. Цыфхэм яшылэкълэ-псэукълэ изытэт фэдэ къэхалъэхэм ятеплэ. Гушылэм пае, къуаджэр зэтлысым апэу илэгъэ къэ-халъэр нахь ыгъэкълэ, зэхэкълыхьагъ, чэоу лүлыри жьы, къызэрыкълэ. Ятлонэрэ къэ-халъэм нэрылгъэу къэшлы цыфхэм яшылэкълэ-псэукълэ зыкълэзэрилэтыгъэр: къэхэр къэшлыхьагъэх, бэклаемэ къэунэ да-хэрэр атетых. Яшэнэрэхэм, ауужэр ильэс-хэм ашыгъэ къэхалъэхэм непэрэ шы-лакълэм дырагъаштэ. Ахэр чырбыщ е гъучлэ чэукълэ къэшлыхьагъэх, къэхэм саугъэтхэр атетых, чыг цыкълэуэр, къэгъэгъэ куаш-хэр къагъэтлысэкълэгъэх, къэбзэ-лъабзэх.

Ахэр зэкълэ дэгъу, ау къэхалъэхэм, ахэм адэт бэнхэм уакъыпегушылэ хъумэ, бэ узы-мыгъэразэу къахэбгъэщырэп. Апэ дэдэу къэлэгъон фаер хэбзэ хэхыгъэ горэм ры-мыгъуазэхуэ къэхэр зэрэгъэгупгъэхэр ары. Къэхалъэм тхьаматэ илэн фэе, етлани ащ лэпылэгъу куп илэныр тэфэ. Зэкълэ хьадэм ифэлэ-фашлэхэри, къэхалъэм хабзэу фэгъэгупгъэщыри ефэндым изакъоу ыгъэ-цэкълэнхэ ыльэкълэ анал илэп. Къэхалъэр къыхэмыхьажымы, ефэндхэм агъэцэкълэ-рэр бэдэд — уафэрзэныр атэфэ.

Сыда къэхалъэм итхьаматэ ышлэн фаер? Пстэуми апэу къэхалъэм иткъэбзэн ыуж итын фае. Бэнхэр, ахэм абгъухэр, азыфа-

гухэр уц шлохэм зэлаштагъэмэ, шы-хьаф зэхэщэ, зэкълэ а чыплэхэр агъэжабзэх, шлоир хэклитэкълэу арегъаштэ. Ятлонэрэу тхьаматэм ипшъэрылтыр ишлэ хэмьлэу бэныр амытлыныр ары. Къэхэр зэготхуэ, сатырэу шыгыхэ хъумэ, азыфагухэм гъо-гухэр ялэх, бэнхэм атемыуцохуэ, къэшлы-хьагъэхэр амыгъэфыкълэу цыфхэр ащзэкълэ.

Бэным ятлэу телыыр огъу-огъоу къэтэ-кълэхын е ошхым къыриллэсэхын ыльэ-кълыщт. Ар мыхъуным пае бэным ыбгъу-хэр чырбыш сатыритф-сатырих фэдизэу зэтэльэу къалэты. Ари екълэ, ау шлуамб-гъоу ыкли кълыхъу зызэлъаубыткълэ, бэн сатырхэм азыфагухэр зэщэкълэ, хэщыгъэ-хэр фэхуэ. Хьадэр къэхалъэм зынагъэскълэ, саугъэтхэм ащыщ горэм шлуанэхуэ, зэ-щагъагъоу къыхэкълэ.

Апэ ашыгъэгъэ къэхалъэхэр зэрэнэ-кълэжъэхуэ е хьатэу адэмыхьажъэхуэ, ау ахэм зилахьылхэр дэльхэм ежъхэм апае чы-плэхэр къащагъанэхуэ къыхэкълэ. Нэужым лэхьылхэм фыкълэуагъэ горэ къызахэкълэ, Иофышхо къафэклэ: къэхалъэ дэхьагъум щегъэжъагъэу къэм нэс аукубзын, гъо-гу фашлын фаеу мэхуэ.

Етлани (къэхалъэжъхэр ары) къэмэ ащыщыбэр къэшлыхьагъ гъучлэ хьагъэхэм-кълэ. Хьадэ хьылъэр лъагъу лэтыгъэу ахэм ашъхьарахы, хьагъэхэм ашлуанэхуэ, та-мыгъэу атетхэр атыратхьыхуэ, цыфхэм

яшыгъынхэр ацунтхьэхуэ къыхэкълэ. А зэп-стэур хьуштэп чылэм дэс клалэхэр зэгурьлохуэ, ильэсым зэ, тло горэм къэ-халъэхэр аукубзынхэмэ.

Хьадэр къэхалъэм ахы хъумэ, хьада-гъэм къэкълэуагъэм пхэнджэу зекълэхэр къахэкълэ. Хьадагъэм зыфаклохэрэр нафэ: цыфым икълэ дагъыныр, быным фэт-хьаусыхьанхэр ары. Ар агъэцэкълэн хъумэ, тхьаусыхьанхэм къын тлэклэу алъэгъунэу мэхуэ. Ахэм защызыдынехэр купым къыхэкълэ. Мэшыгъахы, «пшыгъэр» къатекло, «зычлагъао». Къэхалъэм клохэрэм ахэкълэ, къогъухэм акъосых, къэкълэ-жыхьэрэм етланэ ахъахьых. Нэмыкълэ машинэхэм арысхуэ къэхалъэм маклох, ари клэу, адыгагъэм къемыкълэу къыхэхьагъ. Нафэ, хьадэр ахы хъумэ, зэкълэ зуж ит-хуэ клонхэ фае. Машинэ псынклэкълэ е гъо-гу клэклэкъэ къэхалъэм клохэрэр лъэшэу хэукълэ.

Къэхалъэм сыда дэхьухьэрэр? Шоп, гугъэным нэсыгъ. Къэхалъэ зыдэтхэр, бэмэ янэ-ятэхэр, ялахьылхэр мыщ дэлъых. Зы-фэдэ къэмыхьугъэ Хэгъэгъу зэошхом апсэ емыблэжъэу щызуагъэхуэ, теклоныгъэр къыдахи псаоу къэкълэжыгъэхуэ, улэгъэ-тыркълэхэм арыллыкълэжыгъэхуэ мыщ цагъэтлылыгъыгъэмэ якъэхэр къэлъа-гъох. Щылыныгъэм илэшлугъэ зыфэдэр икълэу зэхамышлэгъэу, шлу алъэгъурэ пшыгъэхэм лэллэ фабэхэр арамьщэкълэ-

гъэхуэ, машинэ зэутэкълэ е нэмыкълэ ахэкълэагъэхуэ клэлэ ныбжыкълэхэм якъэ-хэр здыпэбгъоу шытых. Къэмэ ашъхьа-щыт мыжъосынхэм атет ясурэтхэр хуап-сэхуэ дунаим къыхэллэх, къэхалъэм укълэжыкълэ хъумэ, къыпшынэцълэжъ-хэзэ, нэбэ-набэу къыпшынэцълэжъхэзэ укълэжыкълэжы. Икълэуна гур къэзыгъэ-цыллоу, гупшысэ къынэу шъхьэм шызэ-утэкълэрэр? А зэпстэур зэхашлэу къыс-шлошлэу агъэтлылыщт хьадэм пымыл-хуэ куп-купэу зэхэт клалэхуэ гушылыным езытлупшыгъэхэр, амакълэ лоу шхыхэрэр. Нэбгырэ заулэмэ зэхэтхуэ хьадэм ыпашъхэ-джыназэ шашы, адрэхэр мэгушылэх, къэ-бархэр къалуагъэх, зэрэгъэхьых. Акъылр былымьышху! Ар Тхьэм зэритыгъэм дунаир ий. Сыда фэлуагъэр зыкълэпшэжымы? Сы-дигъуа гушлуагъомрэ тхьамыкълэгомрэ зэхэтшыкълэхуэ тызыхьуштыр? «Акълэ зилэм имылэ шылэп» алуагъ. Шысэ къэс-хьын. Шъузыщэхэм апэ ит машинэр къызтэуцуи, клалэр машинэм къыкълэ: «Шъуимызыки, куо-хъау къышхьушлэ-кълэрри зэпжыгъэу — къэхалъэм цыкълэ-цыллоу тыблэкълыщт». Зым адрэм рило-жызы, клалэм игушылэ пстэуми алъылэ-сыгъ, пашэм къызэриллоу зекълэуагъэх. Дахэба! Ио хэлъэп, дахэ, адыгагъ. Къын цыфыгъэ зэпхьаныр, лэшлэх дэд убзэ-джэныр.

«Хьадагъэм шлуконым ыпэкълэ телефон-хэр жъугъэкълэуагъэх», — къарело ефэндым цыфхэм. Армырэм, къэхалъэм дыуахь къышахьызэ, телефонхэм адыгэ музыкэр къащызэкълэблэ. Хэти къыгурылон фае: къэхалъэр чылэм ынап.

ХЪУШТ Шэбан.

Адыгэ Республикэм и Закон

Адыгэ Республикэм и Законэу «Къэралыгъо прогнозироваанимрэ Адыгэ Республикэм социальнэ-экономикэ хэтыныгъэмкIэ ипрограммэхэмрэ яхыллагъ» зыфиорэмрэ Адыгэ Республикэм и Законэу «Адыгэ Республикэм изакон зауламэ зэхъоклыныгъэхэр афэшлыгъэнхэм ехыллагъ» зыфиорэм ия 4-рэ статьярэ кIуачIэ ямылэжъу лъытэгъэным фэгъэхьыгъ

Адыгэ Республикэм и Къэралыгъо Совет — Хасэм 2012-рэ илэсым бэдзэогъум и 25-м ыштагъ

А 1-рэ статья. Адыгэ Республикэм и Законэу «Къэралыгъо прогнозироваанимрэ Адыгэ Республикэм социальнэ-экономикэ хэтыныгъэмкIэ ипрограммэхэмрэ яхыллагъ» зыфиорэмрэ Адыгэ Республикэм и Законэу «Адыгэ Республикэм изакон зауламэ зэхъоклыныгъэхэр афэшлыгъэнхэм ехыллагъ» зыфиорэм ия 4-рэ статьярэ кIуачIэ ямылэжъу лъытэгъэным фэгъэхьыгъ

КIуачIэ ямылэжъу лъытэгъэнэу:

1) Адыгэ Республикэм и Законэу 1997-рэ илэсым бэдзэогъум и 8-м аштагъэу N 45-р зытетэу «Къэралыгъо прогнозироваанимрэ Адыгэ Республикэм социальнэ-экономикэ хэтыныгъэмкIэ ипрограммэхэмрэ яхыллагъ» зыфиорэм (Адыгэ Республикэм изакондательствэ зэхъугъоагъэхэр, 1997, N 7);

2) Адыгэ Республикэм и Законэу 2012-рэ илэсым мэлъыфэгъум и 2-м аштагъэу N 81-р зытетэу «Адыгэ Республикэм изакон зауламэ зэхъоклыныгъэхэр афэшлыгъэнхэм ехыллагъ» зыфиорэм (Адыгэ

Республикэм изакондательствэ зэхъугъоагъэхэр, 2012, N 4) ия 4-рэ статья.

Я 2-рэ статья. Мы Законом кIуачIэ илэ зы-хьурэр

Официальнэу кызыхаутырэ мафэм щегъэжъагъэу мы Законом кIуачIэ илэ мэхъу.

Адыгэ Республикэм и Лышхъэу ТХБАКIУЩЫНЭ Аслъан

кь. Мыекъуапэ, бэдзэогъум и 31-рэ, 2012-рэ илэс N 125

Адыгэ Республикэм и Лышхъэ и Указ

Адыгэ Республикэм икъэралыгъо IэнатIэхэм аIутхэм, Адыгэ Республикэм икъэралыгъо граждан кьулыкьушIэхэм ыкIи ахэм яунагъохэм арысхэм фэдэу, мылькоу ыкIи мылькумкIэ пшъэрылэу яIэхэм яхыллэгъэ къэбархэр Адыгэ Республикэм икъэралыгъо хабзэ игъэцэкIэкIо органхэм яофициальнэ Интернет-сайтрэ Адыгэ Республикэм икъэралыгъо органхэм яофициальнэ сайтрэ зэрарагъахэрэ ыкIи къэбар жьугъэм иамалхэм ащ фэдэ къэбархэр къазэрашыхаутырэ шыкIэм ехыллагъ

2008-рэ илэсым тыгъэгъазэм и 25-м аштэгъэ Федеральнэ законэу N 273-р зытетэу «Къолхъэ тын-ыхыным пэуцужьыгъэным ехыллагъ» зыфиорэм диштэу **унашъо сэшъы:**

1. Адыгэ Республикэм икъэралыгъо IэнатIэхэм аIутхэм, Адыгэ Республикэм икъэралыгъо граждан кьулыкьушIэхэм ыкIи ахэм яунагъохэм арысхэм фэдэу, мылькоу ыкIи мылькумкIэ пшъэрылэу яIэхэм яхыллэгъэ къэбархэр Адыгэ Республикэм икъэралыгъо хабзэ игъэцэкIэкIо органхэм яофициальнэ

Интернет-сайтрэ Адыгэ Республикэм икъэралыгъо органхэм яофициальнэ сайтрэ зэрарагъахэрэ ыкIи къэбар жьугъэм иамалхэм ащ фэдэ къэбархэр къазэрашыхаутырэ шыкIэм ехыллагъ.

2. Адыгэ Республикэм икъэралыгъо IэнатIэхэм аIутхэм мы ШыкIэр алъылэсэу гъэнфэгъэнэу фэдэхэу, мылькоу, мылькумкIэ пшъэрылэу яIэхэм яхыллэгъэ къэбархэр Адыгэ Республикэм икъэралыгъо органхэм яофициальнэ сайтхэм зэрарагъахэрэ, къэбар жьугъэм иамалхэм ащ фэдэ къэбархэр къа-

зэрашыхаутырэ нэмыкI шыкIэ ахэм апае федеральнэ законодательствэмрэ Адыгэ Республикэм изакондательствэрэ къащидэмылгытагъэ зыхьукIэ.

3. Официальнэу кызыхаутырэ мафэм щегъэжъагъэу мы Указым кIуачIэ илэ мэхъу.

Адыгэ Республикэм и Лышхъэу ТХБАКIУЩЫНЭ Аслъан

кь. Мыекъуапэ, бэдзэогъум и 11, 2012-рэ илэс N 154

Адыгэ Республикэм и Лышхъэу 2012-рэ илэсым бэдзэогъум и 11-м ышIыгъэ Указэу N 154-р зытетым игуадэ

Адыгэ Республикэм икъэралыгъо IэнатIэхэм аIутхэм, Адыгэ Республикэм икъэралыгъо граждан кьулыкьушIэхэм ыкIи ахэм яунагъохэм арысхэм фэдэу, мылькоу ыкIи мылькумкIэ пшъэрылэу яIэхэм яхыллэгъэ къэбархэр Адыгэ Республикэм икъэралыгъо хабзэ игъэцэкIэкIо органхэм яофициальнэ Интернет-сайтрэ Адыгэ Республикэм икъэралыгъо органхэм яофициальнэ сайтрэ зэрарагъахэрэ ыкIи къэбар жьугъэм иамалхэм ащ фэдэ къэбархэр къазэрашыхаутырэ шыкIэр

1. Адыгэ Республикэм икъэралыгъо IэнатIэхэм аIутхэм, Адыгэ Республикэм икъэралыгъо граждан кьулыкьушIэхэм, ахэм яшхъэгъусэхэм ыкIи якIалэхэу зыныбжъ имыкьугъэхэм фэдэу, мылькоу ыкIи мылькумкIэ пшъэрылэу яIэхэм яхыллэгъэ къэбархэр (ыужкIэ фэдэу, мылькоу ыкIи мылькумкIэ пшъэрылэу яIэхэм яхыллэгъэ къэбархэр тIозэ дгъэкIощт) Адыгэ Республикэм икъэралыгъо хабзэ игъэцэкIэкIо органхэм яофициальнэ Интернет-сайтрэ Адыгэ Республикэм икъэралыгъо органхэм яофициальнэ сайтрэ (ыужкIэ официальнойнэ сайтхэр тIозэ дгъэкIощт) арыгъэхъэгъэнхэмкIэ, джаш фэдэу къэбар жьугъэм иурысые, иреспубликэ амалхэм ащ фэдэ къэбархэр къащыхаутыгъэнхэмкIэ Адыгэ Республикэм и Лышхъэрэ Адыгэ Республикэм иминистрэхэм я Кабинетрэ я Администрации, Адыгэ Республикэм икъэралыгъо органхэм япшъэрылхэр мыщ шыгъэнэфэгъэх.

2. Фэдэу, мылькоу, мылькумкIэ пшъэрылэу яIэхэм яхыллэгъэ мыщ фэдэ къэбархэр официальнойнэ сайтхэм арагъахъэх ыкIи къэбар жьугъэм иурысые, иреспубликэ амалхэм къащыхаутыгъэнхэм пашэ алэклагъахъэх:

1) Адыгэ Республикэм икъэралыгъо IэнатIэ зылыгъым (Адыгэ Республикэм икъэралыгъо граждан кьулыкьушIэ), ащ ишхъэгъусэ ыкIи икIалэхэу зыныбжъ имыкьугъэхэм яунаеу шьт е кызыфагъэфедэрэ, амыгъэкощырэ мылькухэр зыфэдэхэм, ахэм яинагъэ, ащыц пэпчъ зыдэщылэ къэралыгъом яхыллэгъэ къэбархэр;

2) Адыгэ Республикэм икъэралыгъо IэнатIэ зылыгъым (Адыгэ Республикэм икъэралыгъо граждан кьулыкьушIэ), ащ ишхъэгъусэ ыкIи икIалэхэу зыныбжъ имыкьугъэхэм яунэе мыльку хэхэрэ автотранспортыр зыфэдэм, ащ маркэу илэ яхыллэгъэ къэбархэр;

3) Адыгэ Республикэм икъэралыгъо IэнатIэ зылыгъым (Адыгэ Республикэм икъэралыгъо граждан кьулыкьушIэ), ащ ишхъэгъусэ ыкIи икIалэхэу зыныбжъ имыкьугъэхэм илэсым кыкIощт фэдэу къалэклэхъагъэм ехыллэгъэ къэбархэр.

3. Фэдэу, мылькоу, мылькумкIэ пшъэрылэу яIэхэм яхыллэгъэ къэбархэу официальнойнэ сайтхэм арагъа-

хэхэрэмрэ къэбар жьугъэм иурысые, иреспубликэ амалхэм къащыхаутыгъэнхэм пашэ алэклагъахъэхэрэмрэ ащыхагъэуныфыкIы хьуштэгъ:

1) Адыгэ Республикэм икъэралыгъо IэнатIэ зылыгъым (Адыгэ Республикэм икъэралыгъо граждан кьулыкьушIэ), ащ ишхъэгъусэ, икIалэхэу зыныбжъ имыкьугъэхэм фэдэу, мылькоу, мылькумкIэ пшъэрылэу яIэхэм яхыллэгъэ нэмыкI къэбархэу мы ШыкIэм ия 2-рэ пункт зигугъу кымышIхэрэр;

2) Адыгэ Республикэм икъэралыгъо IэнатIэ зылыгъым (Адыгэ Республикэм икъэралыгъо граждан кьулыкьушIэ), ащ ишхъэгъусэ, икIалэхэу зыныбжъ имыкьугъэхэм фэдэу, мылькоу, мылькумкIэ пшъэрылэу яIэхэм яхыллэгъэ нэмыкI къэбархэу мы ШыкIэм ия 2-рэ пункт зигугъу кымышIхэрэр;

3) Адыгэ Республикэм икъэралыгъо IэнатIэ зылыгъым (Адыгэ Республикэм икъэралыгъо граждан кьулыкьушIэ), ащ ишхъэгъусэ, икIалэхэу зыныбжъ имыкьугъэхэм фэдэу, мылькоу, мылькумкIэ пшъэрылэу яIэхэм яхыллэгъэ нэмыкI къэбархэу мы ШыкIэм ия 2-рэ пункт зигугъу кымышIхэрэр;

4) Адыгэ Республикэм икъэралыгъо IэнатIэ зылыгъым (Адыгэ Республикэм икъэралыгъо граждан кьулыкьушIэ), ащ ишхъэгъусэ, икIалэхэу зыныбжъ имыкьугъэхэм фэдэу, мылькоу, мылькумкIэ пшъэрылэу яIэхэм яхыллэгъэ нэмыкI къэбархэу мы ШыкIэм ия 2-рэ пункт зигугъу кымышIхэрэр;

5) кьэралыгъо шьэфэу шьт е зышхъэ кырахы мыхушт къэбархэр.

4. Фэдэу, мылькоу ыкIи мылькумкIэ пшъэрылэу яIэхэм яхыллэгъэ къэбархэу мы ШыкIэм ия 2-рэ пункт зигугъу кымышIхэрэр официальнойнэ сайтхэм зарагъахъэхэрэр Адыгэ Республикэм икъэралыгъо IэнатIэ зылыгъым, Адыгэ Республикэм икъэралыгъо граждан кьулыкьушIэ Iутым фэдэу, мылькоу ыкIи мылькумкIэ пшъэрылэу яIэхэм яхыллэгъэ къэбархэр залэкигъэхъанхэ фэе палъэу агъэнэфэгъэм ыуж мэфэ 14 зытешIэкIэ ары.

5. Фэдэу, мылькоу ыкIи мылькумкIэ пшъэрылэу яIэхэм яхыллэгъэ къэбархэу мы ШыкIэм ия 2-рэ пункт зигугъу кымышIхэрэ:

1) Адыгэ Республикэм и Лышхъэ, Адыгэ Рес-

публикэм икъэралыгъо IэнатIэхэм аIутхэм, Адыгэ Республикэм икъэралыгъо граждан кьулыкьушIэхэу Адыгэ Республикэм и Лышхъэрэ Адыгэ Республикэм иминистрэхэм я Кабинетрэ зыуагъахъэхэрэм ыкIи зыуагъэкIыжыхэрэм аIутхэм, джаш фэдэу Адыгэ Республикэм икъэралыгъо граждан кьулыкьушIэ иIэнатIэхэу Адыгэ Республикэм и Лышхъэрэ Адыгэ Республикэм иминистрэхэм я Кабинетрэ я Администрации щылэхэм аIутхэм кырахыллэхэрэр официальнойнэ сайтхэм арызыгъахъэрэр Адыгэ Республикэм и Лышхъэрэ Адыгэ Республикэм иминистрэхэм я Кабинетрэ я Администрации ары;

2) Адыгэ Республикэм инэмыкI кьэралыгъо IэнатIэхэм ыкIи Адыгэ Республикэм икъэралыгъо граждан кьулыкьушIэ инэмыкI IэнатIэхэм аIутхэм кырахыллэхэрэ къэбархэр официальнойнэ сайтхэм арызыгъахъэхэрэр Адыгэ Республикэм икъэралыгъо органхэм якадрэ кьулыкьушIэхэр ары.

6. Адыгэ Республикэм и Лышхъэрэ Адыгэ Республикэм иминистрэхэм я Кабинетрэ я Администрации, Адыгэ Республикэм икъэралыгъо органхэм:

1) къэбар жьугъэм иурысые, иреспубликэ амалхэм закызыфагъазэрэ нэуж мэфишым кыкIощт ащкIэ Адыгэ Республикэм икъэралыгъо IэнатIэ зылыгъым (Адыгэ Республикэм икъэралыгъо граждан кьулыкьушIэ) макъэ рагъэлун фашэ;

2) къэбар жьугъэм иурысые, иреспубликэ амалхэм закызыфагъазэрэ нэуж мэфишым кыкIощт мы ШыкIэм ия 2-рэ пункт зигугъу кымышIхэрэ къэбархэр ащ Iэклагъахъэх кызыкIэушIэгъэ къэбархэр официальнойнэ сайтхэм арытхэ зыхьукIэ.

7. Адыгэ Республикэм икъэралыгъо граждан кьулыкьушIэхэу Адыгэ Республикэм и Лышхъэрэ Адыгэ Республикэм иминистрэхэм я Кабинетрэ я Администрации икадрэ кьулыкьушIэхэм ыкIи Адыгэ Республикэм икъэралыгъо органхэм IэнатIэхэр ащызылыгъэхэм мы ШыкIэм кьыдилгытэхэрэр заукьокIэ, джаш фэдэу кьэралыгъо шьэфэу шьт къэбархэр е зышхъэ кырахы мыхушт къэбархэр зауатэхэкIэ федеральнэ законодательствэм тетэу пшъэдэкIыжъ арагъэхъы.

ЛАКЪОХЭМ ЯТАМЫГЪЭХЭМРЭ ТАРИХЪЫМРЭ

НыбжыкIэхэм кIуапIэ ашы

Лакъохэм ятамыгъэхэм афэгъэхьыгъэу тигъзет кыхиутыгъэмэ къакIэупчIэрэр макIэп. Ар кыдэтлътыи, шIэныгъэлэжъхэм, лъэпкъ Iофыгъомэ агъэгумэкIыхэрэм талукIагъ. Лакъомэ ятамыгъэхэм афэгъэхьыгъэу гупчэу Мыекьопэ районым кышчы-зэIуахыгъэм тыщыIагъ.

Къушхьэу Сырыфыбг (Руфабо) дэжъ лакъохэм чыгъхэр шагъэтIысыгъэх. ЗыгъэпсэфыпIэ шIагъо зэрэхъугъэм дакIоу, цыфхэм кIуапIэ ашыгъ. НыбжыкIэхэр ащ цызэIокIэх, ялакъохэм якъэбархэр кызыфауатгъэхэз, адыгэмэ ятарихъ нахьышIоу ашIэ хъугъэ.

— Бэрэтархэм, Нэпсэхэм ятамыгъэхэр къагъотынхэ амьлэжIэу «Адыгэ макъэм» кыхиутыгъэ тхыгъэм седжагъ, — кытфелуатгъ шIэныгъэлэжъэу Цуекъо Алий. —

Салгыхъуэз упчIэхэм яджэуапхэр ззэгъшIагъэх. Адыгэмэ лъэкъоцIэ мини 9 фэдиз яIагъэу къэтэлътыгъэ, лакъомэ ятамыгъэ мини 7 фэдиз къэзгъотыгъ.

Сырыфыбг псыхъо къабзэу речъэкIырым ыпашхъэ тыштыгъэу Симболэтхэм япшъашъэхэр тлэгъугъэх. Лакъом ятамыгъэ фэгъэхьыгъэ пхъэмбгум тетхагъэхэм яджагъэх. Унагъохэм арысхэр нахьышIоу зэрагъэшIагъэх.

ЩашIэхэр, Бэрэтархэр, Нэпсэ-

ухэр, Хъурмэхэр, Мэрэтыкъохэр, Шъхъэлахъохэр, Пэрэныкъохэр, Цуекъохэр, Нэхаехэр, нэмыкIхэри ялакъохэм ятамыгъэхэм акIэупчIэхэу тарихылагъ. Чыгъхэр загъэтIысхэIэ, лакъом итамыгъэ ащ ыпашхъэ агъэуц.

— Адыгеим идэхагъэ гушылэIкIэ кыпIотыкIын тлэгъышIтэп. ТичылIэ дахэхэр зэбгъэлъэгъунхэ фае, — кытаIуагъ Сырыфыбгы тыштыгъэу гушылэгъу тызыфэхъугъэ пшъашъэмэ.

Лакъомэ ятамыгъэхэр зэрагъашIэхэз, ныбжыкIэхэр тарихым инэкIубгъохэм нахьыбэрэ акIэупчIэхэу фежыагъэх. Лакъохэр зышпысэуштыгъэхэ чышIэхэр, къуаджэр зыдэщысыгъэр, цIэу иIагъэр, IэпыIэгъу зэрэзэфэхъуштыгъэхэр, нэмыкIхэри зэрагъашIэх.

Сурэтым итхэр: **Симболэтхэм япшъашъэхэр Лакъом итамыгъэ ипхъэмбгъу дэжъ щы-тых.**

НЫБЖЫКИЭХЭМРЭ СПОРТЫМРЭ

ЦIэрыIо хъунэу фэтIо

Нэбгырэ мин пчъагъэ зыдэс стадионым футбол ушешIэныр хэта зымкIасэр? УхъумаIохэр кызы-унэкIыхэзэ къэлапчъэм уекIоу, Iэгуаор зыдэудзэкIэ Iэгу кызырэл-фтыеошIтхэр, спортыр зикIасэхэу узыхэт командэм къылыпIлэ-хэрэр зэрэбгъэгъушIошIтхэр зыдэ-ошIэжъы. Щытхъур пIаIоныр дэгъу, ау ащ къешIэкIыгъэ Iо-фыгъомэ зашчыбдзые хъухэщтэп. А. Натхьом ар кыгурэIо, итренер-кIэлэгъаджэхэм лъытэныгъэ афешIы.

— Футболыр командэ ешIаI. Узыхэт купым узэрэгъурыIорэм, кыбгот футболхэрэр зэрэбгъэ-лэпIэхэрэм мэхъэнэ ин яI, — кыелуатгъ Натхьо Амир. — Коман-дэ зэфэшхьафхэм сачешIагъ. Мыекьопэ «Зэкъошныгъэм» сыз-рашIагъэм фэшI сэгъушIо.

ТыкызытегушылIэрэ футболхэр спортыр зышIогъэшIэгъонмэ нахьышIоу ядгъэшIэнэу тызыфе-жъэм, ятэу Адами, спортым Iоф цызышIэхэрэм ащышхэри фэа-гъэхэп. «ЖыIо, кIалэр ерэгугъу, гъэхьагъэ ерэшI» кысаIоштыгъ.

Бразилиер, «Милан», «Ювентус»...

Урысыем иныбжыкIэ хэшыпы-кыгъэ командэ хэтэу Бразилием, Португалием, Голландием якоман-дэхэм, клубхэу «Милан», «Ювен-тус» зыфиIохэрэм, нэмыкIхэм А. Натхьор адешIагъ. Къэлапчъэм Iэгуаор зыдидзэкIэ стадионым дэхэр «кызышыгъэпкIыхэу», Iэгу кыфытеохэу бэрэ кыыхэ-кыгъ.

Натхьо Амир футболымкIэ академиеу Тольятти дэтым щеджэз, илэгъухэм ахэтэу Урысыем ичемпион хъугъэ, Урысые Федерацием и Кубок кыдзыхыгъэ командэм щешIагъ. Европэм и Кубок икы-дэхын фэгъэхьыгъэ зэлукIэ-гъумэ ахэлэжъагъ. Англим

Мыекьопэ клубэу «Зэ-къошныгъэм» ифутболист ныбжыкIэу Натхьо Амир спортыр шIу зыщальэгъу-рэ унагъом шапIугъ. Игъэ-хъагъэхэм къатегушчы-Iэныр кыыригъэкIурэп, игухэлъхэм къахигъэщы-рэр футболист дэгъу хъу-нэу зэрэфаер ары.

Къалэу Тольятти футбо-лымкIэ иакадемие аштэ-ным ыпэкIэ Натхьо Амир Адыгэ Республикэм фут-болымкIэ и СДЮСШОР зыщигъасэщтыгъ. Опыт ин зилэ тренерэу Александр Пахомкиныр ипашъэ спортышхом ишъэфхэм зашчыгъэуазэщтыгъ. Футбо-лыр спорт лъэпкъ кызырэрыIоу зэрэщымытыр кIалэм псынIкIэу кыгурылуагъ.

зэкIом, футболыр хэгъэгум зэрэ-шагъэлъапIэрэр, стадион пэпчъ цыфыбз зэрэдэсырэр Амир ылъэ-гъугъэх. Зэгъэпшэнхэр ышIынхэу игъо ифагъ.

«Зэкъошныгъэм» бэрэ щешIэщта?

УпчIэ кыинмэ ар ащыщ. Тренер-кIэлэгъаджэу Александр Пахом-киным зэфэхьысыжъ куухэр ешIых. Аужырэ илэсхэм кIэлэ-цыкIу командэу пэщэныгъэ зыды-зрихьэрэм сэнаушчыгъэ зыхэлъ кIалэу хашчыгъэр макIэп.

— Краснодар, Ростов-на-Дону, Тольятти, нэмыкI къалэмэ фут-болымкIэ яинтернатхэм тикIэлэ-еджакIохэр арагъэблагъэх. ЯфIо-фашIэхэр дэгъоу афагъэцакIэхэшъ, тифутболист ныбжыкIэхэр Мые-кьуапэ дэкIыжъых, ззэгъыныгъэ адашIы. Дгъэсэрэ кIэлэеджа-кIохэм тиеджапIэ къамыухызэ «ткIэIащых». Тэ сыда тшIэщтыр? Амал тилэп тифутболистхэр дгъэ-гугъэнхэу, кIэдгъэгъушIухэзэ «Мые-кьуапэ шъудэмыкI» ятIонэу.

«Рубин» Казань иныбжыкIэ командэ А. Натхьор аштэнэу къе-джэх, нэмыкI командэмэ арагъэб-

лагъэ шъхъае, зышапIугъэ Адыгэ Республикэр непэ ыбгынэнэу фаеп. «Рубин» ифутболистэу Натхьо Бибарс гушылэгъу тыфэхъугъ.

— Сиунэкъошэу Натхьо Амир футболист гъэшIэгъон хъушIт, — еIо Бибарс. — Тикомандэ щешIэнэу тыфай.

Тренер цIэрыIоу, «Рубин» итре-нер шъхъаIэу Курбан Бердыевыр А. Натхьом бэшIагъэу кылытэпIэ, ныбджэгъу ешIэгъумэ ахэгъэла-жъэ.

Олимпиадэм тырегъэгупшысэ

Лондон шыкIорэ Олимпиадэм медальхэр кышызыхьырымэ къа-щытхъухэ зыхъукIэ, зышапIу-гъэхэм ацIэхэр кырамыIохэу, непэ ахыщ кызыпырэмэ ягугъу къашIэу кыыхэкIы. Олимпиадэм ичемпио-нэу Арсен Галстян станицэу Джа-джэ зэрэшагъэсагъэр дэгъоу тэшIэ. Дарья Пищальниковар Мыекьуапэ кышыхъугъ, тыжын медалыр кыдихыгъ, ау Саранскэ икомандэ ыцIэкIэ зэнэкъокъумэ ахэлажъэ.

Спортым шэпхъэ хэхыгъэхэр иIэх. Спортсменхэр шъолъыр зэ-фэшхьафхэм ацIэкIэ зэнэкъокъу-хэм зэрахэлажъэхэрэр дгъэшIа-гъорэп, зыгорэхэм тязэгъын фаеу чыпIэ тефэ. Ау хэт сыд ыIуагъэми, уиреспубликэ шагъэсагъэр хымэ цIыф фэдэу кыпшъагъэхэу ашIо-игъо зыхъукIэ щыIэныгъэм уегуп-шысэ.

Натхьо Амир ятэу Адамэ «Ку-бань» Краснодар, «Зэкъошныгъ» Мыекьуапэ футбол ащешIагъ, Из-раил тренерэу Iоф шишIагъ. Ти-республикэ шапIурэ ныбжыкIэхэр тикомандэхэм ахэтыхэ шIоигъу. Мэшалахъ. Стадионэу «Юностыр» итеплэжIэ дахэ. Республикэм ис-тадион Мыекьуапэ щашIы. Физ-культурэмэ спортымрэ заушъом-бгъуным фэшI тиамалхэм кхахэхъо.

Мыекьопэ «Зэкъошныгъэм» Адыгеим шагъэсэгъэ кIэлэеджа-кIоу аштагъэр макIэп. Къонэ Амир, Ешыгоо Алий, Натхьо Амир, Такъ-лай Руслан, Антон Винниковыр, нэмыкIхэри тикомандэ хэтых. Илгъэ зауIэ зытешIэкIэ нэмыкI футболистхэри аштэгъых. Сэнау-щыгъэ зыхэлъ ныбжыкIэхэм ти-республикэ ишчытхъу спортышхом щалэты тшIоигъу.

Натхьо Амир Владикавказ ико-мандэу «Алания-Д»-м зэрэдешIа-гъэм футболыр зикIасэхэр тапэкIи бэрэ тегушылэщтых. А. Натхьор апэрэ такыккъым ыпэкIэ илги, ухъумэкIуитIури ыгъэплэжъугъ. Гупшысэ хэлъэу алэкIэкIыгъ, къэ-лапчъэм Iэгуаор дахэу дидзагъ. Амир ешIапIэм псынIкIэу хэкIы-пIэшIухэр кышчыгъотых, зэхэщэн Iофыгъохэр дэгъоу егъэцакIэх. Илгъэсэныгъэ хигъэхъонэу тегъэ-гугъэ.

Мыекьуапэ ия 11-рэ гурыт еджапIэ ия 10-рэ класс мыгъэ А. Натхьор щеджэщт. КIэлэеджакIор ныбджэгъушIу, гукIэгъу хэлъ, футболист цIэрыIо хъунэу фэтIо.

Сурэтым итыр: **«Зэкъошны-гъэм» ифутболистэу, Мыекьуапэ икIэлэеджакIоу Натхьо Амир.**

Зэхэзышагъэхэр:
Адыгэ
Республикэм лъэпкъ
IофхэмкIэ, IэкIыб
къэралхэм
ащыпсэурэ
тилэпкъэгъухэм
адырIэ
зэпхыныгъэхэмкIэ
ыкIи къэбар
жъугъэм
иамалхэмкIэ
и Комитет
Адресыр: ур.Кре-
стьянскэр, 236

Редактор
шъхъаIэр

ДЭРБЭ
ТИМУР

ПшъэдэкIыжъ
зыхьырэ
секретары

ХЪУРМЭ
Хъусен

Редакциер
зыдэщыIэр:
385000,

къ. Мыекьуапэ,
ур. Первомайскэр,
197.

Телефонхэр:
приемнэр:
52-16-79,
редактор шъхъаIэм
иапэрэ
гуадзэр:
52-49-44,
редактор гуадзэр-
пшъэдэкIыжъ зы-
хьырэ секретары:
52-16-77.

E-mail:
adygvoice@mail.ru

Зыщаушыхъаты-
гъэр:

Урысые Федерацием
хэутын IофхэмкIэ,
телерадиокъэтын-
хэмкIэ ыкIи зэлъы-
IэсыкIэ амалхэмкIэ
и Министерствэ
и Темыр-Кавказ
чыпIэ гъэIоры-
шIапI, зэраушыхъа-
тыгъэ номерыр
ПИ №ТУ23-00916

Зыщыхаутырэр

ОАО-у
«Полиграф-ЮГ»,
385000,
къ. Мыекьуапэ,
ур. Пионерскэр,
268

Пчъагъэр
4254

Индексхэр
52161
52162

Зак. 2454

Хэутыным
узщыкIэтхэнэу щыт
уахътэр
Сыхъатыр 18.00
ЗыщыкIэтхэгъэхэ
уахътэр
Сыхъатыр 18.00

НэкIубгъор зыгъэхъазырыгъэр ЕМТИЛЪ Нурбий.